

Högskoleprovet

DELPROV 1: ORD

Anvisningar

Varje uppgift inleds med ett understruket ord. Under detta finns fem svarsförslag, av vilka Du skall välja det som bäst anger innebörden av det understrukna ordet. Endast ett svarsförslag är rätt.

Övningsexempel 1.

förlä

- A stå ut
- B klara av
- C bli över
- D hjälpa upp
- E räcka till

Förlä betyder ungefär samma sak som räcka till. Börja med att markera det rätta svaret i provhäftet. Därefter skriver Du svaret i svarshäftet. Om denna uppgift hade ingått i provet skulle Du alltså ha skrivit så här i svarshäftet.

1	2	3
E		

Övningsexempel 2.

mjärde

- A kartstall
- B fiskeredskap
- C utställningsskåp
- D skjutvapen
- E vägbeläggning

En mjärde är ett fiskeredskap. Fiskeredskap är svarsförslag B. Om uppgiften hade ingått i provet skulle Du ha skrivit B i svarshäftet.

1	2	3
E	B	

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller 30 uppgifter.

PROVTID: 15 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. kronologi

- A tronföljd
- B ordföljd
- C arvsföljd
- D tidsföljd
- E släktföljd

2. alltjämt

- A ofta
- B regelbundet
- C ibland
- D fortfarande
- E huvudsakligen

3. farhåga

- A leda
- B illvilja
- C tanklöshet
- D rädsla
- E ryslighet

4. vag

- A obetydlig
- B avgränsad
- C ostadig
- D avlägsen
- E obestämd

5. profit

- A gåva
- B vinst
- C återbäring
- D bidrag
- E arv

6. verbalisera

- A uttrycka i ord
- B gå rakt på sak
- C hitta på historier
- D tala i gåtor
- E skriva med stora bokstäver

7. androgyn

- A ofruktsam
- B köns mogen
- C dubbelkönad
- D ofullgången
- E befruktad

8. desillusionerad

- A förtvivlad
- B ursinnig
- C vemodig
- D argsint
- E besviken

9. skröna

- A argsint kvinna
- B gammal häst
- C stor fest
- D vidbrättad hatt
- E lögnaktig historia

10. utränga

- A kassera
- B betala
- C stänga
- D gömma
- E låna

11. mykolog

- A myntkännare
- B svampkännare
- C bokkännare
- D fruktkännare
- E hundkännare

12. inläga

- A skatt
- B beslut
- C skrivelse
- D ändring
- E avslag

13. emotiv

- A tillgjord
- B motståndskraftig
- C ytlig
- D känslomässig
- E tydlig

14. marginell

- A säker
- B oväsentlig
- C avgörande
- D tvivelaktig
- E stor

15. äntra

- A klättra upp på
- B stiga ut ur
- C ändra riktning
- D rota bland
- E falla omkull

16. velour

- A tyg
- B rosett
- C slöja
- D garn
- E spets

17. ambivalent

- A falak
- B kluven
- C alö
- D tvär
- E envis

18. orera

- A tala vitt och brett
- B grubbla över
- C leda i bevis
- D vålla oro
- E sjunga för full hals

19. lakej

- A fånge
- B krigare
- C betjänt
- D förrädare
- E sändebud

20. biotop

- A luftförorening
- B landskapstyp
- C kärnladdning
- D energikälla
- E bekämpningsmedel

21. exekvera

- A inställa
- B avlägsna
- C tillsätta
- D uppliva
- E verkställa

22. devis

- A radband
- B önskedröm
- C släktvapen
- D valspråk
- E haremsdam

23. belevad

- A rik
- B artig
- C stolt
- D känd
- E saklig

24. endräkt

- A enkelhet
- B envishet
- C enighet
- D ensamhet
- E enformighet

25. ciceron

- A förförare
- B vägvisare
- C åskådare
- D upppassare
- E företrädare

26. allokera

- A fördela
- B ersätta
- C jämföra
- D återkalla
- E utvälja

27. tilja

- A gardinstång
- B dörrvred
- C golvplanka
- D takkrön
- E fönsterkarm

28. integrera

- A förstärka
- B omvandla
- C undersöka
- D utesluta
- E samordna

29. anomali

- A bihang
- B kvarleva
- C motvikt
- D likhet
- E avvikelse

30. låta undslippa sig

- A göra sig kvitt
- B råka säga
- C avsäga sig
- D ta itu med
- E hålla sig undan

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

Högskoleprovet

DELPROV 2: NOG

Anvisningar

Varje uppgift har en inledning som innehåller en fråga markerad med fet stil. I inledningen kan också finnas viss information. Därefter följer två påståenden, (1) och (2), som innehåller olika slags information. Din uppgift är att avgöra hur mycket information, utöver den som anges i inledningen, som behövs för att besvara frågan. Pröva noggrant de olika svarsförslagen innan Du besvarar uppgiften.

Svarsförslagens innebörd

- A i (1) men ej i (2) = Den information som ges i (1) är tillräcklig. Enbart informationen i (2) räcker inte till.
- B i (2) men ej i (1) = Den information som ges i (2) är tillräcklig. Enbart informationen i (1) räcker inte till.
- C i (1) tillsammans med (2) = För att få tillräcklig information måste man använda både påstående (1) och (2). Enbart (1) eller enbart (2) ger ej tillräcklig information.
- D i (1) och (2) var för sig = Antingen (1) eller (2) kan användas, eftersom båda var för sig innehåller tillräckligt mycket information.
- E ej genom de båda påståendena = inte ens genom att utnyttja både (1) och (2) kan man få tillräcklig information.

Övningsexempel

En viss typ av mässing framställs av enbart koppar och zink. **Hur många kg koppar går åt för att framställa ett ton mässing?**

- (1) 20 kg mässing innehåller 6 kg zink.
- (2) Koppar och zink blandas i proportionen 7:3.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

Informationen i påstående (1) räcker för att besvara frågan. Informationen i påstående (2) är också tillräcklig. Eftersom båda påståendena var för sig innehåller tillräcklig information är svarsförslag D rätt. Om uppgiften hade ingått i provet skulle Du ha skrivit så här i svarshäftet.

1	2	3
D		

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller **20 uppgifter**.

PROVTID: 40 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLEDAREN SÄGER TILL!

1. Hur många kvinnor sökte höstterminen 1983 till datalinjen vid de tekniska högskolorna?

- (1) Av de sökande var 7,4 procent kvinnor.
(2) Av de sökande var 324 män.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

2. I en match mellan Ersboda och Bullmark har tre mål gjorts. Vilket lag har ledningen?

- (1) Om det ena laget gör mål blir ställningen lika.
(2) Om Ersboda gör mål leder Ersboda

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

3. En gräsbevuxen idrottsplan har måttet 50 x 100 m. Hur många liter vatten fick planen en dag då det regnade?

- (1) Under dagen regnade det 5 mm där planen ligger.
(2) I genomsnitt fick planen under dagen ta emot 5 l/m².

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

4. Tre föremål väger tillsammans 10 kg. Föremål A väger 3,2 kg. Hur mycket väger föremålen B och C var för sig?

(1) B och C väger lika mycket.

(2) C är 0,2 kg tyngre än A.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

5. Eriksson hade lånat 33 000 kr på banken. Varje kvartal betalade Eriksson amortering, ränta och expeditonsavgift på lånet. Hur mycket betalade Eriksson totalt för lånet vid 1:a betalningstillfället (ett helt kvartal)?

(1) Expeditonsavgiften var 12 kr per avisering.

(2) Räntan var 14,8 procent av skuldbeloppet.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

6. Antalet inbrott i lägenhet/villa ökade med 35 procent under perioden 1979--83. År 1983 förekom totalt 23 866 inbrott i lägenhet/villa. Hur många av dessa inbrott klarades upp under 1983?

(1) År 1979 och år 1983 förekom sammanlagt 41 544 inbrott i lägenhet/villa. Av dessa klarades 3 978 upp under det år brottet begicks.

(2) 21 479 av de inbrott som förekom i lägenhet/villa under år 1983 klarades inte upp under det år brottet begicks.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
 B i (2) men ej i (1)
 C i (1) tillsammans med (2)
 D i (1) och (2) var för sig
 E ej genom de båda påståendena

7. Ulla, Karin och Gun bor grannar på samma sida av gatan. Vilken av flickorna bor i huset med det högsta numret?

- (1) Karins hus har lägre nummer än Ullas. Guns har högre nummer än Karins.
- (2) Ullas hus har högre nummer än Karins. Karins har lägre nummer än både Ullas och Guns.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

8. Hur många gånger fler var de lokala boklån som år 1986 förmedlades av universitetsbiblioteket i Uppsala än av högskolebiblioteket i Örebro?

- (1) Antalet lokala boklån vid universitetsbiblioteket i Uppsala var 900 procent av antalet lokala boklån vid högskolebiblioteket i Örebro.
- (2) Fem promille av antalet lokala boklån vid universitetsbiblioteket i Uppsala är lika med 45 promille av antalet lokala boklån vid högskolebiblioteket i Örebro.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

9. Ingvar sticker en luva där det i en mönsterbård med renar skall stå namnet Ann. Hur många renar får plats tillsammans med namnet i bården?

- (1) Varje ren och bokstav tar vardera nio maskor i anspråk inklusive mellanrum och skall vara 9 varv.
- (2) Bården skall vara 13 varv, och varje varv består av 144 maskor.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

10. Jordens bana runt solen kan approximeras till en cirkel. Hur långt är det från solens medelpunkt till jordens?

- (1) Jorden går ett varv kring solen på 365 dygn.
- (2) Jordens fart i banan är 108 000 km/h

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

11. En falukorv skulle säljas i lösvikt. Hur mycket vägde hela korven?

- (1) Om man först sålde hälften så när som på 50 g och därefter en tredjedel av återstoden, skulle 4 hg finnas kvar.
- (2) Om man först sålde en fjärdedel och sedan en femtedel av återstoden skulle 60 procent av korven finnas kvar.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

12. Tre gårdar A, B och C ligger vid stranden av en sjö. Hur långt är avståndet från A till C, närmaste vägen runt sjön?

- (1) Från B till C är det 9,8 km närmaste vägen runt sjön.
- (2) Från B till C förbi A blir vägen 12,5 km.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

13. En konsumentkommitté i Timrå kommun genomförde en undersökning avseende skolungdomars hygienvanor. Hur stor andel av ungdomarna i undersökningen duschade varje eller varannan dag?

- (1) 85 % av ungdomarna tvättade håret varje eller varannan dag.
- (2) 94 % av de ungdomar som duschade varje eller varannan dag tvättade samtidigt håret.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

14. År 1981 fanns det 1239 biografer i Sverige. Hur många biografer fanns det 1987?

- (1) Med 1981 som basår (index=100) var indextalet 91 för 1987.
- (2) Med 1981 som basår (index=100) minskade indextalet med 4,5 enheter per treårsperiod.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

15. En rätvinklig triangel är inskriven i en halvcirkel. Triangelns längsta sida utgör diametern i halvcirkeln. Hur stor är differensen mellan de båda figurernas areor?

- (1) Triangelns area är 48 cm^2 .
- (2) Triangelns längsta sida är 20 cm.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

16. Hur många lediga platser var anmälda på arbetsförmedlingen?

- (1) Om 36 sökanden fick anställning och 12 nya platser anmäldes så skulle antalet lediga platser minska till hälften.
- (2) Om 3 gånger så många fick anställning som antalet nyanmälda platser, så skulle antalet lediga platser minska med 24.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

17. En cistern ska fyllas med vatten från tre rör. Hur lång tid tar det att fylla cisternen, om vatten tillförs från alla tre rören samtidigt?

- (1) Rör 1 fyller cisternen på 20 timmar, rör 2 på 16 timmar och rör 3 på 10 timmar.
- (2) Rörens kapacitet per timme är 1 000 liter 1 250 liter och 2000 liter.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

18. År 1986 var invandraröverskottet i Sverige 14 992 personer. Hur stor andel av överskottet utgjordes av kvinnor?

- (1) Totalt invandrade 39 487 personer till Sverige under 1986. Av dessa var 18 643 kvinnor.
- (2) Totalt utvandrade 13 088 män under 1986

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
- B i (2) men ej i (1)
- C i (1) tillsammans med (2)
- D i (1) och (2) var för sig
- E ej genom de båda påståendena

19. Europa kan indelas i Nord-, Syd-, Väst- och Östeuropa. År 1984 var folkmängden i Europa 491 455 000 invånare. Hur många invånare per km^2 fanns det i Europa samma år?

- (1) I Nordeuropa fanns det 50 invånare per km^2 .
I Syderupa fanns det 108 invånare per km^2 .
- (2) I Västeuropa fanns det 155 invånare per km^2 .
I Östeuropa fanns det 113 invånare per km^2 .

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

20. Ove skjuter två skott med luftgevär mot en tavla på 50 meters avstånd. Det är lika stor sannolikhet för träff med första som med andra skottet, och resultatet vid första skottet påverkar inte resultatet vid andra skottet. Hur stor är sannolikheten att Ove träffar med exakt ett av de två skotten?

- (1) Sannolikheten för träff med båda skotten är 0,36.
(2) Sannolikheten för bom med båda skotten är 0,16.

Tillräcklig information för lösningen erhålls

- A i (1) men ej i (2)
B i (2) men ej i (1)
C i (1) tillsammans med (2)
D i (1) och (2) var för sig
E ej genom de båda påståendena

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

Högskoleprovet

DELPROV 3: LÄS

Anvisningar

Provet består av fyra texter från olika ämnesområden. Texterna är skrivna av olika författare och är ibland bearbetade för att passa in i provet.

Till varje text finns det sex uppgifter. Varje uppgift består av en fråga med fyra svarsförslag, varav ett är det rätta.

I vissa fall kan man klart urskilja ett svarsförslag som riktigt och övriga som felaktiga. I andra fall kan, vid en första anblick, flera svarsförslag verka mer eller mindre rimliga. Då måste man, genom att jämföra de olika svarsförslagen, välja ut det svarsförslag som bäst överensstämmer med innehållet i texten.

OBSERVERA ATT UPPGIFTERNA SKALL LÖSAS MED LEDNING AV DEN INFORMATION SOM GES I RESPEKTIVE TEXT.

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller 4 texter och 24 uppgifter.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLIDAREN SÄGER TILL!

Tillstånd inhämtat att publicera det upphovsrättsligt skyddade material som ingår i detta prov.

VÄXTFÖLJDEN SOM SKYDD

Växtföljden är sedan gammalt känd som en viktig faktor i alla odlingssystem. Växtföljen anger den ordning i vilken olika grödor odlas på ett skifte. Under 1800-talet började nya grödor som halvväxter, rotfrukter och potatis odlas i vårt land vid sidan av stråsäd, och dessutom flyttade foderväxtodlingen från ången till åkern. Man fann efter hand att avkastningen var beroende av vilken gröda som odlats året innan. Så utvecklades olika växtföljder. Målsättningen var att likartade grödor inte skulle odlas efter varandra. Fullt ut har detta i Sverige endast kunnat tillämpas i Skåne. Den inverkan som föregående års gröda har på skördeutbytet brukar kallas växtföljds- eller rotfrukteffekt. Orsakerna till växtföljds-effekten är flera och kan vara svåra att skilja från varandra. Växtföljen påverkar växtnärings-tillgång, jordens struktur och förekomsten av ogräs och växtsjukdomar.

Den specialisering som skett i jordbruket under de senaste decennierna har lett till att de allsidiga växtföljderna på många håll har fått ge vika för en mer ensidig spannmålsodling. De negativa effekterna av detta har dels kunnat kompenseras genom användning av gödsel, bekämpningsmedel och bättre maskiner och dels fått vägas mot de driftsekonomiska fördelar som en specialisering utan tvekan har. Trots de nya produktionsmodeller som jordbruket tagit i bruk är växtföljden fortfarande av stor betydelse särskilt i kampen mot olika växtskadegörare.

Grödor av olika slag ger olika utvecklingsmöjligheter för en ogräsart. Kombinationen av grödor och deras inbördes ordning ger därför olika möjlighet för en art att leva och fortplanta sig. Av erfarenhet vet man att förekomsten av olika ogräsarter är beroende av växtföljden. Det är naturligtvis inte bara de enskilda grödornas utvecklingsrytm och konkurrensegenskaper som är avgörande utan i hög grad också den odlingsteknik som gäller för grödan — jordbearbetning, tidpunkt för sådd och skörd m.m.

Vissa ogräs är typiska för vårsådda grödor andra för höstsådda. Något förenklat kan man säga att de enskilda ogräsarterna med förklarlig uppträder i sådana grödor som har en utvecklingsrytm som liknar deras egen. De ettåriga ogräsarter som gärna gro på våren (sommarannuella ogräs), gynnas av vårsådda grödor. Här märks svinmålla, dån och pilört. Flyghavre är ett annat ogräs som lätt breder ut sig då växtföljden domineras av vårsäd.

De ettåriga ogräsen, vilkas frön gärna gro på hösten (vinterannuella ogräs) och förmår övervintra, är typiska ogräs i höstsäd och höstoljorväxter. Ogräsfloran i höstsådda grödor domineras av arter som baldersbrä, kornre, snärjörarna och åkerren. Där dessa ogräs är besvärande kan en minskad andel av höstsådda grödor i växtföljden vara en förebyggande åtgärd som åtminstone på sikt kan minska problemet.

I slätter och betesvallar är det de fleråriga ogräsen som överväger. Med vallens ålder brukar inslaget av fleråriga ogräsarter med välutvecklade rotsystem öka alltmer. De typiska vallogräsarna är t.ex. kvickrot, muskros och smörblomma. Förebyggande åtgärder mot vallogräsarna är att begränsa vallarnas ålder till högst tre å fyra år och därefter odla andra grödor under minst lika lång tid.

Vid ensidig växtodling blir problemen med växtsjukdomar och skadedjur ofta betydligt större än vid allsidig odling. Ett stort antal parasiter och sjukdomar går också under beteckningen växtföljdsparasiter och växtföljdsjukdomar.

Varje växtart har genom en mycket lång process av naturligt urval utvecklat förmåga att leva och fortöka sig i sin miljö. De organismer som parasiterar på växterna är skickliga nog att inte döda sin värdväxt. I så fall skulle de ju rycka undan grunden för sin egen existens. Vad händer då när man odlar en mottaglig gröda i närvaro av en parasit? Värdväxten stimulerar parasiten till populationsökning som kan vara olika snabb och stark. Enbart

ökningen av populationen är dock inte tillräcklig för att förklara skadans betydelse utan här kommer också grödans känslighet in i bilden. Mycket känsliga grödor kan alltså lida svårt även vid låg parasitpopulation.

Växtföljden som bekämpningsmetod mot växtsjukdomar bygger på enkla ekologiska principer. Parasitpopulationen ökar när man odlar en mottaglig gröda. Frånvaron av värdväxter leder till minskning av populationen under tröskelnivån för skador om uppehållet är tillräckligt långt. Därefter kan man odla samma gröda igen. Angreppsnivån påverkas emellertid också av en rad olika miljöfaktorer som temperatur, nederbörd, jordart m.m.

Traditionell växtodling, både när den sker i en ordnad växtföljd och när den är ensidigt inriktad på en eller en fåtal grödor, innebär att vi för in en rad nya faktorer i ekosystemet. Grödan själv, som i regel är en monokultur och odlingsåtgärderna är de viktigaste. Ekosystemet kommer i obalans. Om samma gröda odlas även kommande år blir obalansen ännu mer uttalad, men för eller senare når ekosystemet ett nytt jämviktsläge. För flera viktiga parasiter rör det sig inte om mer än några år innan angreppen stabiliserar sig och då på en betydligt lägre nivå än tidigare.

Genom växtföljd och avbrottsgrödor undviker vi de problem som sammanhänger med den instabila fasen då parasitpopulationen fortsätter att öka och även det nya jämviktsläget som efterhand inträder.

Orsakerna till att angreppen efterhand minskar är inte klarlagda i detalj, men man vet att det i flera fall beror på att parasiterna angrips av antagonister. Antagonismen försvagas emellertid betydligt om växtparasiten saknar värdväxt under ett år.

Kunskapen om växtföljdsjukdomarnas utvecklingsrytm har i en del hinder lett till andra strategier än hos oss. Det förekommer att veteodlare i England, som har problem med ströbbassjukdomar, odlar korn under de år då parasitpopulationen ökar kraftigt och sedan återgår till veteodling igen. Korn är naturligtvis en god värdväxt för svampen, men tar inte särskilt stor skada av angreppet. När populationen minskat kan veteodlingen fortsätta visserligen inte utan skördeförluster men ändå med lägre angreppsnivå än tidigare.

Både den ordnade växtföljden och den ensidiga odlingen av samma gröda kan alltså grundas på ekologiska principer. Växtföljden bygger på att parasitpopulationen minskar när värdväxten inte odlas och den ensidiga odlingen i sin extremaste form på att ett nytt jämviktsläge så småningom inställer sig. I praktiken är växtföljden att föredra i de allra flesta situationer eftersom våra lantbruksväxter kan angripas av åtskilliga växtföljdsjukdomar. Det nya jämviktsläget som uppstår efter upprepade odling av samma gröda ger heller inte den avkastning vi idag kräver.

De viktigaste växtföljdsjukdomarna i vårt land är rotdödare och stråsnäckare på vete och korn, klumprotsjuka på kornblomiga växter, kloverrota och andra rottrötter på ärtväxter. För att en växtsjukdom skall bli växtföljdsberoende fördras bl.a. att skadegöraren är relativt platsbunden, att infektionen av den nya grödan kan ske genom plantrestor och att smittämnet är så livskraftigt att det kan överföras från en gröda till en annan.

Källa: Arne Jonsson, Jordbrukets färdsk. Om skadegörare och bekämpning. Sveriges lantbruksuniversitet, Speciella skrifter 9, Uppsala 1981

Uppgifter till texten

Växtföljden som skydd

1. Vad innebär det när man i en parasit-drabbad veteodling byter gröda enligt växtföljdssystemet?
 - A Parasitantagonismen förstärks.
 - B Parasitväxten blir värdväxt för nya parasiter.
 - C Parasitpopulationen ökar dramatiskt.
 - D Parasitpopulationen förlorar sin värdväxt.

2. Vilken är en av orsakerna till att växtföljdssystemet är att föredra framför odling av monokulturer?
 - A Det tar hänsyn till att parasiter inte är säsongsbundna.
 - B Det kräver ingen anpassning till ekosystemet.
 - C Det leder oftast till större skördar.
 - D Det är billigt och tillämpbart i hela Sverige.

3. Vilken åtgärd inom växtföljden skulle bidra till att minska förekomsten av flyghavre?
 - A Att konsekvent odla ett och samma sädeslag under ett år.
 - B Att minska andelen höstsådda grödor.
 - C Att välja grödor med liknande utvecklingsrytm som ogräset.
 - D Att övergå till större andel höstsådda grödor.

4. Utomlands används andra varianter av växtföljdssystemet än i Sverige. Tex används korn inom växtskadebekämpningen. Varför just korn?
 - A Korn är okänsligt för stråbessjukdomar.
 - B Korn är en bra värdväxt för parasit-svampar.
 - C Korn är ovanligt lämpat för upprepade odling.
 - D Korn behöver självt inte ingå i växtföljden.

5. Vad är det som gör att en viss gröda ofta drabbas av en viss ogräsart?
 - A Efterverkningar av den gröda som tidigare odlats på åkerjorden.
 - B Dominans av antingen vår- eller höstsäd.
 - C Alltför ensidig näringstillförsel.
 - D Likartad växtcykel hos både ogräs och gröda.

6. Vilken slutsats om växtföljdssystemet kan man dra av artikeln?
 - A Det är en produkt av jordbrukets specialisering.
 - B Det är en viktig faktor trots nya bekämpningsmedel.
 - C Det är miljövänligt men ger liten avkastning.
 - D Det är arbetskrävande men billigt.

UNGDOMSKULTUR I HISTORISKT PERSPEKTIV

Ungdomskultur och historia är två begrepp som vi vanligtvis inte kopplar samman. Ungdomskultur är ju en modern företeelse?

— Nej, ordet kanske är nytt men företeelsen är gammal, menar Johan Wennhall som forskar kring ämnet. Ta t ex *gesällerna* och *lärlingarna* på det traditionella skräväsandets tid. De hade en stark sammanhållning och ett slags egen kultur. I början av 1800-talet genomförde de rentav strejker och blockader mot vissa mästare. Lundahistorikern Lars Edgren har nyligen lagt fram en avhandling som bl a handlar om dem.

— Andra exempel är *unglingalagen* på landsbygden och *djåknékärerna* vid läroverken (djåkne = skolyngling). Djåknékärerna höll sig med egna "lagar", ett eget rättssystem alltså. När det utfärdades förbud för läroverkselever att besöka krogar och virdshus genomförde de något så modernt som en kollektiv olydnadsaktion. Vid ett annat tillfälle ockuperade de skolbåserna.

Det fanns alltså motsvarigheter till det vi i dag kallar ungdomskulturer redan på 1700- och 1800-talet, både på landsbygden och i städerna och i olika samhällsklasser, anser Johan Wennhall. De grupper som nämnts hade flera drag gemensamt:

- de var unga män (de unga kvinnornas villkor vet vi tyvärr inte så mycket om)
- de bodde nära varandra och var tillsammans både i arbetet och på fritiden (gesäller och lärlingar bodde hos sina mästare, unglingslag i samma by och läroverkselever i inackorderingsrum nära skolan)
- de räknades ännu inte som fullvärdiga samhällsmedlemmar utan stod på sätt och vis utanför det vuxna samhället.

När jag ber Johan att definiera vad han egentligen lägger i begreppen *ungdom* och *ungdomskultur* anknyter han till just detta. I grunden är ungdomen förstås en åldersgrupp med något flytande gränser — grovt sett handlar det om dem som befinner sig mellan konfirmations- och giftermålsåldern. Men det är inte det som är det viktiga, menar han. Det som främst utmärker ungdomarna är deras gemensamma sociala position: de räknas ännu inte, de står utanför vuxengemenskapen.

— Man kan nog säga att en ungdomskultur föds när ungdomarna blir medvetna om sina villkor och sin samhörighet och börjar agera tillsammans, hävdar Johan. De kanske börjar klä och bete sig på ett avvikande sätt, träffas på speciella ställen, lyssna på en viss sorts musik eller genomföra gemensamma aktioner.

Uttrycken kan alltså vara olika, men Johan är mest intresserad av processen: hur ungdomar blir medvetna om sig själva, varför de villjer vissa uttrycksformer framför andra och hur det vuxna samhället reagerar.

Men är det inte lite långsamt ändå att börja läsa dagstidningar från 1800-talets Västerås för att ta reda på det?

— Nej, tvärtom, säger Johan med eftertryck. Det är faktiskt en brist i ungdomskulturforskningen att det historiska perspektivet nästan helt saknas. Vi vill gärna tro att det som händer idag är något helt nytt och unikt, men så är det inte. Vi skulle kunna lära oss mycket av det förlutna — om vi bara hade kunskaperna.

Andra brister i ungdomsforskningen — och ungdomsdebatten — är enligt Johan att man så sällan låter ungdomarna själva komma till tals, att man generaliserar och drar ungdomarna i New York, Stockholm och Lycksele över en kam och att man oftast glömmer bort tjejerna.

— Det kan vara så snett och ensidigt ibland att man blir riktigt förbannad, säger Johan. Så jag har medvetet valt att arbeta med ett lokalt historiskt material och att utgå från ungdomarnas eget perspektiv. Det där med de bortglömda tjejerna har jag däremot inte kunnat göra så mycket åt, tillägger han lite generat. Det finns helt enkelt inte med i mitt källmaterial...

— Glädjande nog finns det i dag en hel rad forskare som tänker i liknande banor. De flesta är humanister, t ex folklivsforskarna

Orvar Löfgren och Jonas Frykman i Lund, litteraturvetaren Ulf Boethius i Stockholm. På tjejfronten har det också börjat hända en del. Jag tänker då t ex på sociologerna Kirsten Drotner och Anne Scott Sørensen i Danmark, litteraturvetaren Hillevi Ganetz i Stockholm och folklivsforskaren Elisabeth Tegnér i Göteborg.

Det intressanta med 1800-talet är att det utgör en brytningstid, menar Johan. Den framväxande industrialismen förändrar samhället i grunden. Näringslivsreformen slår sönder skräväsandet. Skiftesreformerna förändrar livet på landsbygden och många landsbygdsungdomar flyttar till städerna för att få arbete i industrin. Skolväsendet reformeras och byggs ut och djåknékärerna försvinner.

— Det är inte omöjligt att vissa reformer åtminstone delvis var avsedda att komma tillrätta med ungdomarnas starka sammanhållning och kampvilja. På sina håll hade man börjat uppleva dem som ett hot. Det gällde att få bättre kontroll över det uppväxande släktet — den nya tiden krävde ju en disciplinerad och välutbildad ungdom.

1800-talets andra hälft blir en "hemlös" och "opolitisk" tid för ungdomsgenerationen. I det nya samhälle som är på väg att skapas har ungdomen ingen given plats. De gamla livsmönstren har lämnat ett tomrum efter sig och det går inte att fylla över en natt.

— Det fanns en strävan att ta med ungdomen i föreningslivet och inom de stora folkrörelserna bildades särskilda ungdomsavdelningar, t ex inom nykterhetsrörelsen och den frivilliga rörelsen. Men där var det vuxna som höll i trådarna, poängterade Johan.

— Inte förrän på 1910-talet kan man åter börja se ungdomsgrupper ta egna initiativ. Jag hittade bl a en grupp som ville ha danskvällar men moderorganisationen förbjöd det. Då bröt man sig ut och startade eget. Hur man driver en förening hade man ju redan lärt sig.

Den första självständiga ungdomsföreningen i Västerås var av allt att döma "Vandraringen", som bestod av ungdomar i de över tonåren.

Från den här tiden finns det ganska mycket material i olika arkiv och Johan har kompletterat bilden genom att intervjua människor som var unga då. Han har också samlat vittnesbörd från andra delar av Sverige för att kunna sätta in utvecklingen i ett större sammanhang.

Nu skulle man kunna tro att Johan betraktar historien som ett slags cirkelgång där allt ständigt upprepas. Men så är det inte.

— Det är klart att samhällsutvecklingen går vidare och att vårt liv i dag skiljer sig på många sätt från tidigare generationers, säger han. Ungdomstiden har också ändrat karaktär. Men ligg märke till att ungdomar fortfarande inte räknas som fullvärdiga samhällsmedlemmar.

Ungdomarna står alltså fortfarande utanför vuxengemenskapen och måste igenom en massa försökelse innan de släpps in. I och med ungdomsarbetslösheten, de allt högre utbildningskraven och bristen på ungdomsbostäder har det här draget rentav förstärkts, tror Johan. Och det måste naturligtvis få konsekvenser.

Har man i det läget någon nytta av historiska kunskaper?

— Ja, det har man faktiskt, säger Johan. Studiet av det förlutna kan öka vår insikt i de mänskliga mekanismerna bakom det som händer. Åtminstone är jag övertygad om det. Det jag vill med min forskning är att ta fram ungdomens egna erfarenheter ur det historiska materialet. Med utgångspunkt i dem kan vi sedan försöka blicka framåt.

Uppgifter till texten

Ungdomskultur i historiskt perspektiv

7. Vilket är enligt texten ett av problemen med forskningen kring ungdomskulturen?
- A Forskarna saknar intresse för de unga kvinnornas liv och kultur.
 - B Forskarna saknar historiskt perspektiv och lokal förankring.
 - C Ungdomarna saknar intresse för sin egen och sitt eget samhälles historia.
 - D Ungdomarna betraktas inte som fullvärdiga samhällsmedlemmar.
8. Vilken förklaring ger Wennhall till framväxten av ungdomskulturen?
- A Ungdomskultur uppkommer genom den gemenskap unga människor söker i sitt främlingskap gentemot det etablerade samhället.
 - B Ungdomskultur uppstår när levnadsförhållandena i samhället frambringar en ny ungdomsgeneration som är klart större än tidigare generationskullar.
 - C Ungdomskultur uppstår som en del av de lägre samhällsgruppernas kamp mot överheten och dess regler.
 - D Ungdomskultur är en produkt av de speciella sociala förhållanden som råder när hela samhället är på väg att omgestaltas.
9. På vilket sätt kan 1800-talet sägas utgöra en brytningstid?
- A Det var i början av 1800-talet som grunden lades till våra dagars ungdomskultur.
 - B En viktig del av barns och ungdomars liv förändrades i och med att skolväsendet reformerades och byggdes ut.
 - C Det är först från denna tid som vi har dokument bevarade vilka möjliggör jämförelser med våra dagars kulturyttringar.
 - D Århundradet innebar en förändrad samhällsstruktur och därmed förändrade livsbetingelser för en stor del av befolkningen.
10. Vilket av följande påståenden stämmer bäst överens med Wennhalls historiesyn?
- A Goda kunskaper i historia innebär att det är lättare att i vår tid identifiera sig med olika kulturyttringar.
 - B Kännedom om historien innebär att förståelsen av nutida samhällsfenomen ökar.
 - C Genom att studera historiska händelser kan man i mångt och mycket finna att de återupprepas i vår tid.
 - D En förståelse av historiska skeenden innebär att toleransen inför främmande kulturer ökar.
11. Varför berör Wennhall "ynglingalagen" och "djäknekårens"?
- A För att påvisa kulturella skillnader mellan ungdomar i stad och på landsbygd.
 - B För att understryka att ungdomskulturen är manligt dominerad.
 - C För att ge exempel på olika tidiga ungdomskulturer.
 - D För att visa att så kallade olydnadsaktioner oftast startats av ungdomar.
12. Vilken tycks vara anledningen till att det kvinnliga perspektivet är frånvarande i Wennhalls forskning om ungdomskulturen?
- A Hans forskning är i första hand lokalt och historiskt inriktad.
 - B Unga kvinnor har sällan deltagit i organiserad föreningsaktivitet.
 - C Manliga forskare företräder ofta omedvetet manliga fördomar och värderingar.
 - D Information och dokument om ämnet har inte gått att uppbringa.

STATENS JÄRNVÄGAR OCH SOCIALISMEN

En omläsning av en statlig utredning:

För järnvägsnostalgikerna är nog *Statens Järnvägar* som allmänt affärsverk (Stockholm, 1924), med underrubrik: *Utlåtanden och förslag av socialiseringsnämnden*, en besvikelse. Med ideologisk och ekonomisk skarpt i argumenten analyserar man SJs organisation och förutsättningarna i allmänhet för en effektiv verksamhet i allmän ägo och under allmän kontroll.

Socialiseringsnämnden ingick i den första Brantingska ministärernas giv, som spelades ut sommaren 1920 tillsammans med Wigforss utredningen om industriell demokrati och trustutredningen.

Nämnden skulle söka lösning på de organisatoriska problemen vid enskilda företags överförande i allmän ägo eller under allmän kontroll. Bland flera tänkbara modeller fanns affärsverken med, men därvid gällde det, fastslog redan direktiven, att undvika, "att de ämbetsmannamässiga och stela former, som kunna ha sitt berättigande inom andra grenar av statsförvaltningen, överflyttas till områden, som kräva mera smidig och affärsmässig organisation". Mot den bakgrunden studerade utredningen järnvägarna.

Kravet på allmän kontroll gäller, tycks nämndens utredningarna, inte bara beslutsformerna utan hela styrprocessen. Graden av demokrati kan inte utvärderas bara genom att man studerar vissa procedurer. Det finns både en beslutsaspekt och en produktionsaspekt (eller verkställighetsaspekt). Även resultatet av verksamheten har betydelse för om den allmänna kontrollen varit tillfyllest.

Det finns i demokratisk teori ingen självklar eller allmänt accepterad regel för hantering av olika "korporationer" inom samma system. En "demokratisk skola"; utgår den bara från de anställda, eller anställda plus elever? Anställda plus elever plus skattebetalare? "Folkets järnväg", styrs den av lokförare, banhållarna och konduktörer eller av passagerarepolitiker och personal?

Makten över produktionen i den socialistiska sektor utredningen talar om är organiserad som ett system av kinesiska askar. Övergripande "korporationer" fastställer ramar — rättsliga, ekonomiska, strukturella — för underordnande.

Socialiseringsnämnden diskuterar statspolitiken för järnvägarna. Grundförutsättningen för en rationell statlig verksamhet är en beskillnad mellan statens politiska förvaltning och dess ekonomiska företagsverksamhet. Man vill ha ett självständigt allmänföretag, med förvaltningens huvudgrunder lagfästa av statsmakterna, och underkastat deras kontroll, men i ledning och skötsel fullständigt fristående.

Nämnden drar upp de ekonomiska riktlinjerna på ett sätt som ger betydande frihet för företaget men man säger att dess strävan inte får vara högsta möjliga vinst. Dess syfte är att tillgodose samhällsbehov. Det är i allmänhetens intresse att trafiken hålls inom nationalekonomiskt förnuftiga gränser. Därför stadfäster man kostnadstäckningsprincipen.

Det sker efter en noggrann och fördomsfri diskussion, dels om vinstmotivets värde i statlig affärsverksamhet och dels vinsten som en stor beskattnings. Ansvar för att företagsvinst undviks åvilar statsmakten genom taxekontroll.

Resonemanget har likheter med den diskussion som förts inom dagens socialdemokrati när det gäller universitetens ställning och deras rätt till en sorts "självförvaltning".

Man skiljer statens överhöghetsfunktioner och ägarfunktioner. De förstnämnda möjliggör en viss reglering av detaljer, t.ex. inom socialpolitiska eller näringspolitiska frågor. Men statamak-

terna är där underkastade vissa rättsprinciper som skall utesluta ett partsagerande. Ägarfunktionerna har en annan karaktär, och dem utövar statsmakten endast indirekt genom att bestämma över den förvaltande korporationens sammansättning. Härigenom undviker man att staten sammanblandar sina funktioner, endem till förfång för järnvägsverksamheten genom att främja andra intressen (politisk opportunist) eller omvänt, genom att främja järnvägarna, till men för andra företag (monopolism) etc.

För romantikerna är naturligtvis ett sånt här utredningshetärskande en styggelse. Var det så här socialismen skulle genomföras var det lika bra den kom av sig redan i starten! Socialiseringsnämnden formulerade inga flammande manifest som satte sinnen i brand. Det är otänkbart att statskansliet skulle kunna lokalet, konduktörer och banvakter att slita till sig stinsens röda flagga och med den i spetsen dra ut i en socialistisk manifestation.

Men det är naturligtvis just den mycket sakliga diskussionen som gör socialiseringsnämnden intressant. Man bygger sitt system av kinesiska askar med noggrann avvägning av rättsregler, ekonomisk styrning och annan strukturell påverkan. Man är vaksam mot överhetens klättring och maktthunger och värnar om organisationens rätt till inre autonomi.

Källa: Gösta von Otter, *Sociologisk Forskning*, nr 2, 1981.

Uppgifter till texten

Statens Järnvägar och socialismen

13. Vilket samband mellan demokrati och kontroll förutsätts i socialiseringsnämndens utredning?
- A Statlig kontroll av allmänhetens medinflytande är en förutsättning för demokrati
 - B Enskilda gruppers kontroll av beslutsprocessen avgör om verksamheten uppfyller "demokratikravet".
 - C Allmänna kontrollmöjligheter bör omfatta hela besluts- och produktionsförloppet.
 - D Överhetens möjligheter att kontrollera verksamheten är ett hot mot demokratin och bör förhindras.
14. Vad avses i texten med "olika korporationer"?
- A Olika ideella organisationer (föreningar och dylikt).
 - B Olika intressegrupper.
 - C Olika ägandeformer.
 - D Olika väljarkategorier (vid tillsättning av ledare och tjänstemän).
15. Omkring 1920 presenterades flera utredningar om svensk ekonomi och industri. Vilket samband hade dessa med varandra?
- A Socialiseringsnämndens förslag presenterades tillsammans med trustutredningen och "Wigforsa utredningen".
 - B "Wigforsa utredningen" omfattade tre delar som behandlade industriell demokrati, trustbildning och socialisering av samfärdseln.
 - C Trustutredningen, socialiseringsnämnden och "Wigforsa utredningen" utgjorde tre olika politiska partiers syn på ekonomisk demokrati.
 - D Socialiseringsnämnden, "Wigforsa utredningen" och Trustutredningen skulle utreda var sitt delområde av det förestående förstatligandet av Sveriges Järnvägar.
16. Vilka principer för organisation av ett statligt järnvägsbolag föreslog utredningen?
- A Ett statligt ägt företag där alla beslut måste godkännas av riksdagen.
 - B Staten går in som delägare för att få insyn i företagets skötsel.
 - C Statens engagemang innefattar ägande och kontroll, medan de olika intresseorganisationerna ansvarar för drift och ledning.
 - D Statsmakten använder sin ägarroll för att sätta upp riktlinjer som sedan skall följas av den i övrigt helt fristående styrelsen.
17. Vilka lönsamhetsprinciper föreslår utredningen skall ligga till grund för driften av det statliga järnvägsbolaget?
- A Företaget bör varken gå med vinst eller förlust.
 - B I den mån vinsten kan gå till statskassan är den önskvärd.
 - C Företaget måste subventioneras via statliga medel för att bli lönsamt.
 - D Vinstnivån får i förekommande fall bestämmas av de politiska instanserna.
18. På vilket sätt kan socialiseringsnämndens betänkande, enligt artikelförfattaren, innebära ett misslyckande?
- A Det kan uppfattas som ett förslag till förstatligande av järnvägen.
 - B Det är mera en saklig utredning än ett inlägg i socialiseringsdebatten.
 - C Det kan uppfattas som "valfläsk" i Brantings valkampanj.
 - D Det ger ej de anställda det inflytande som demokratin kräver.

Världshälsoorganisationen, WHO, är FNs tekniska organ för diskussion av övergripande hälso- och sjukvårdsfrågor. WHO har därför på många sätt en intressant och viktig funktion att fylla i den internationella hälso- och sjukvårdsdebatten, eftersom WHO kan erbjuda en neutral plattform där medlemsstaterna kan mötas för att kollektivt besluta om principer och policy som de sedan på bästa sätt kan försöka förverkliga i respektive länder. WHOs rekommendationer är inte bindande men rådgivande; medlemsstaterna förbinder sig vanligen att rapportera om de förändringar, eller uteblivna förändringar, som kollektivt fattade rekommendationer kan ha medfört.

WHO kan 1988 överblicka en verksamhet som spänner över 40 år i den internationella hälso- och sjukvårdens tjänst. WHOs konstitution fastställdes den 7 april 1948, och därför firar man runtom i världen den dagen som världshälsodagen. Varje år anslår WHO ett tema för världshälsodagen och 1988 firades världshälsodagen som en rödfri dag.

Något förenklat kan man påstå att de första 30 åren av WHOs verksamhet kännetecknas av programorienterade aktiviteter. Man hade särskilda program för t ex mentalsjukvård, hjärt-kärlsjukdomar, infektionssjukdomar och barnsjukdomar för att nämna några exempel. Den snabba medicinska utvecklingen under 1960-talet medförde, såväl nationellt som internationellt, en förskjutning av intresset från behandlande till förebyggande åtgärder. Detta var en av anledningarna till att WHO och FNs barnfond, UNICEF, 1978 ordnade en gemensam konferens i Kasakstans huvudstad Alma Ata i Sovjetunionen. Konferensen mynnade ut i den så kallade Alma Ata-deklarationen och med denna som bas utarbetade WHO sedan sitt primärhälsöverskåpningsprogram som också lanserades under slogan "Hälsa för alla år 2000".

I och med Alma Ata-konferensen kom WHOs arbetssätt att ändras: från att tidigare ha varit programorienterad blev man nu mycket mera policyorienterad. Hälso- och sjukvårdsprinciper på internationell och regional nivå utvecklades som stöd för medlemsstaternas ambitioner. "Hälsa för alla år 2000" innebär naturligtvis inte att alla människor är friska då och inte behöver hjälp från hälso- och sjukvården — detta vore en orimlig tanke. "Hälsa för alla" innebär däremot som princip att vi inser att vi alla, på ett eller annat sätt, kan påverka vår egen hälsa och förebygga ohälsa och sjukdomar. Förhoppningsvis innebär också "hälsa för alla" att vi skall ha lika tillgång till sjukvård på adekvat nivå när så erfordras. WHOs "Hälsa för alla"-princip utarbetades i Genève och resulterade i en serie "Hälsa för alla"-publikationer med riktlinjer för målsättning, uppföljning och utvärdering av nationella hälso- och sjukvårdsprogram. WHOs målsättning är att stimulera medlemsstater till fortsatta ansträngningar att utveckla rationella hälso- och sjukvårdsplaner med hälso- och sjukvårdssystem baserade på primärhälsöverskåpningsprinciper.

Med utgångspunkt från WHOs globala målsättning om "hälsa för alla" utarbetades i Europakontoret i början på 1980-talet ett särskilt målsättningsdokument. Detta dokument accepterades av de europeiska medlemsstaterna vid ett regionalkommittémöte 1984. I detta dokument drar WHO upp riktlinjer för Europastaternas fortsatta arbete beträffande hälso- och sjukvårdsstatistik, livsstilsrelaterade problem, miljömedicinska problem, hälso- och sjukvårdsorganisation, samt forsknings- och utvecklingsarbete inom hälso- och sjukvårdssektorn. Med hjälp av en serie indikatorer lovade också medlemsstaterna att regelbundet rapportera förändringar till WHO. Den första utvärderingen gjordes 1985 och de trendanalyser man kan göra på basen av det insamlade materialet visar att de flesta medlemsstaterna är på god väg att förbättra situationen inom hälso- och sjukvården. Naturligtvis beror detta på de enskilda medlemsstaternas egna ambitioner

men där WHO kan ha medverkat genom att stimulera till fortsatt erfarenhetsutbyte. På basen av gjorda utvärderingar, som dock ofta är svårliga att bedöma, kan man dock säga att intresset för hälso- och sjukvårdsplanering utvecklats betydligt under de senaste 10 åren i många av Europaregionens medlemsstater. Omkring en tredjedel har sådana planer på gång, medan ungefär en tredjedel av medlemsstaterna tills vidare inte är beredda, av olika skäl, att utarbeta sådana planer.

Generellt kan man nog säga att intresset för utveckling av nationella hälso- och sjukvårdsplaner i princip är stort, gärna då med tonvikten på hälsovårdens betydelse i ett längre perspektiv. Å andra sidan finns det tecken som pekar på att man på nationell nivå blir mer och mer bekymrad över de dagsaktuella problemen: AIDS-problematiken, äldreomsorgen och sjukhusköer tenderar att ta över på grund av det politiska prioriteringsstrycket. Primärhälsövården som princip accepteras men har svårt att tränga igenom i redan etablerade hälso- och sjukvårdssystem. Utvärderingar ger också vid handen att intresset för livsstilsrelaterade problem ökar och är starkt — det finns en tendens att lägga tillbaka ansvaret på individen: genom att inte röka, dricka mindre, äta mindre, motionera mera, skall vi alla bidra till att höja folkhälsan och på det viset belasta sjukvården mindre. Relationerna mellan sociala situationer och ohälsa betonas — arbetslöshetens betydelse står också klar samtidigt som samhälls- och arbetsansvar för hälsa ändå poängteras. Sociala nätverkens avgörande betydelse betonas och är lika relevant för alla åldersgrupper, men kanske särskilt för yngre och äldre. Nyfattigdomens ohälsa och sjukdomar gör sig mer och mer gällande framförallt i storstadsområdena. Urbaniseringsprocessen i förening med äldreutvecklingen med allt fler gamla som blir allt äldre skapar nya och svårhanterade problem.

Det säger sig självt att WHO saknar förutsättningar för att lösa sådana här problem. Däremot kan WHO bidra till att sammanställa bakgrundsmaterial för att belysa problem inom olika samhällsområden. Det intresektoriella arbetet framstår som allt mer väsentligt — många av dagens hälsorelaterade problem måste finna lösningar utanför hälso- och sjukvårdssystemets ramar. Glädjande nog har öppenheten i dialogen ökat internationellt så man kan diskutera hälso- och sjukvårdsproblem som indikatorer på utvecklingen i samhället i övrigt.

Uppgifter till texten

WHO 40 år

19. Vad sägs i texten om medlemsstaternas förhållningssätt gentemot de kollektiva beslut som tas inom WHO, angående principer och policy för hälso- och sjukvården?
- A Medlemsstaterna binds till att i respektive länder förverkliga WHO:s rekommendationer.
 - B WHO är ett rådgivande organ där medlemsstaterna bara har att följa övergripande rekommendationer.
 - C Medlemsstaterna förbinds vanligen till att endast rapportera om verkningarna av de kollektivt fattade rekommendationerna.
 - D WHO kan ses som ett neutralt forum vars övergripande beslut är bindande men där realiserandet överläts till respektive medlemsstat.
20. Vilken är orsaken till att man årligen runtom i världen firar den s k världshälsodagen?
- A WHO:s instiftande som ett rådgivande organ för övergripande hälso- och sjukvård.
 - B WHO skall årligen ha möjlighet att nå ut med kampanjer kring olika teman.
 - C Minnet av den speciella dag då WHO uppnådde målet att omfatta 40 medlemsstater.
 - D Den s k Alma Ata-deklarationen från 1978, som bl a innebär att WHO:s arbetssätt förändrades.
21. Vad är enligt textförfattaren orsaken till att WHO:s arbetssätt kom att ändras?
- A Den snabba utveckling som skedde inom det medicinska området under sextiotalet.
 - B De nya och ändrade mål som framkommer ur det särskilda dokument som utarbetades vid Europakontoret i början av 1980-talet.
 - C De programorienterade aktiviteterna blev inaktuella och ersattes av ett primärvårds-hälsoprogram.
 - D Den princip som utarbetades i Genève och som presenterades 1978 på Alma Atakonferensen under parollen "Hälsa för alla år 2000".
22. Vilket av följande påstående beskriver bäst WHO:s förändrade inriktning efter Alma Ata-konferensen?
- A "Hälsa för alla" har nu blivit alla medlemsstaters aktiva hälso- och sjukvårdspolitik.
 - B Verksamheten har blivit mer förebyggande jämfört med den tidigare programatiska inriktningen.
 - C De enskilda medlemsstaternas egna målsättningar och ambitioner väger nu tyngre än de internationella direktiven.
 - D Verksamheten inriktas idag mera mot att skaffa resurser för viktiga behandlingsprogram än att ge moraliskt stöd till omfattande informationskampanjer.
23. Vad innebär i korthet principen "Hälsa för alla"?
- A Alla människors lagenliga rätt till fri vård, tillsyn och annan omsorg.
 - B Möjlighet för människor att påverka den egna hälsan genom att förebygga sjukdomar.
 - C En ambition att alla människor aktivt kan påverka utformningen av hälso- och sjukvårdsplaner.
 - D Att primärvårdens principer måste tillämpas i internationell skala.
24. Vilken verkar vara textförfattarens inställning till Världshälsoorganisationen?
- A Den bör få mer resurser så att den kan övergå från att vara rådgivande till att börja administrera vissa konkreta sjuk- och hälsovårdsprogram.
 - B Den har svårt att klara sina målsättningar eftersom den sociala utvecklingen i medlemsstaterna hunnit olika långt.
 - C Den har i hög grad spelat ut sin roll i och med att de långsiktiga perspektiven i praktiken alltmer fått stå tillbaka för de akuta sjuk- och hälsovårdsproblemen.
 - D Den fyller bäst sin roll genom att vara ett diskussionsforum och bidra med exempel på och förslag till tänkbara långsiktiga lösningar.

Högskoleprovet

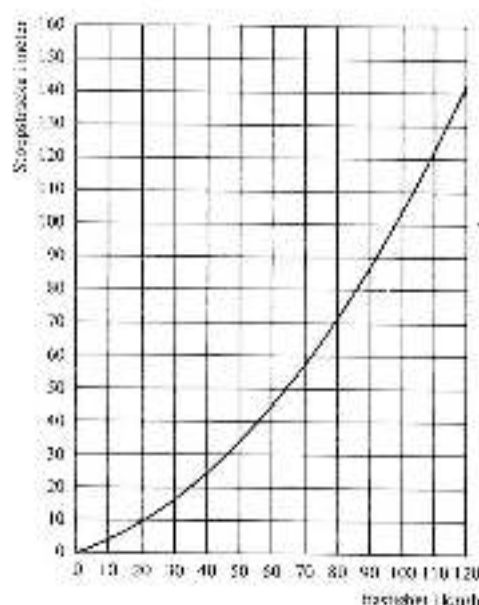
DELPROV 4: DTK

Anvisningar

Provet innehåller diagram, tabeller, kartor och andra grafiska framställningar. Materialet har hämtats från olika källor och lyfts ur sitt ursprungliga sammanhang. Viss information har därför lagts till för att förklara vissa begrepp eller förhållanden.

Uppgifterna skall lösas med hjälp av den information som presenteras på respektive uppslag. Till varje uppgift finns fem svarsförslag, varav ett är det riktiga.

Övnings exempel

Antag att två bilar, var och en med en hastighet av 100 km/h, riskerar att kollidera kylare mot kylare. Hur lång är den minsta stoppsträcka de tillsammans behöver för att undvika kollision?

- A 90 meter
- B 100 meter
- C 105 meter
- D 190 meter
- E 210 meter

Samband mellan hastighet och stoppsträcka.

I figuren kan man avläsa att stoppsträckan vid en hastighet av 100 km/h är ungefär 105 meter. För att kollision mellan de två bilarna skall undvikas, måste den sammanlagda stoppsträckan vara minst 210 meter. Svarsförslag E är därför det riktiga. Om uppgiften hade ingått i provet, skulle Du ha skrivit E i svarshäftet.

Skriv alla svar i svarshäftet.

Skriv tydligt.

Om Du inte kan lösa en uppgift bör Du ändå avge ett svar genom att försöka bedöma vilket svarsförslag som verkar mest rimligt.

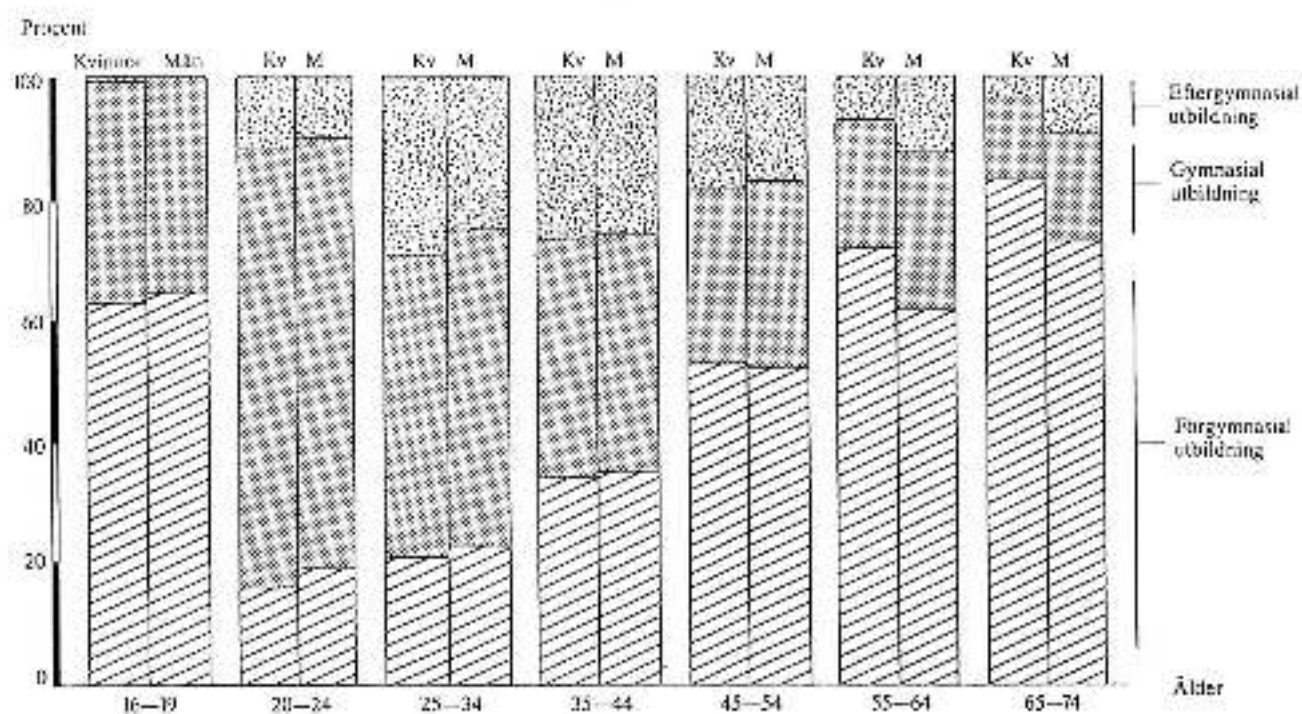
Du får inget poängavdrag om Du svarar fel.

På nästa sida börjar provet som innehåller 20 uppgifter.

PROVTID: 50 minuter

BÖRJA INTE MED PROVET FÖRRÄN PROVLIDAREN SÄGER TILL!

BEFOLKNINGENS UTBILDNINGSNIVÅ 1985

Procentuell fördelning av 16-74-åringars utbildningsnivå 1985. Materialet uppdelat på kvinnor och män.

Källa: SCB. Kvinno- och mansvärlden. Fakta om jämställdheten i Sverige, 1986, s 65.

1. För vilket kön och vilken åldersgrupp var andelen med enbart för-gymnasial utbildning respektive med eftergymnasial utbildning störst?
 - A Kvinnor 20-24 år respektive män 20-24 år
 - B Män 16-19 år respektive kvinnor 25-34 år
 - C Kvinnor 65-74 år respektive kvinnor 25-34 år
 - D Män 65-74 år respektive män 20-24 år
 - E Kvinnor 20-24 år respektive män 65-74 år

2. Ungefär hur stor andel av männen i åldern 55-64 år hade an-tingen gymnasial eller eftergymnasial utbildning?
 - A 20 procent
 - B 30 procent
 - C 40 procent
 - D 60 procent
 - E 70 procent

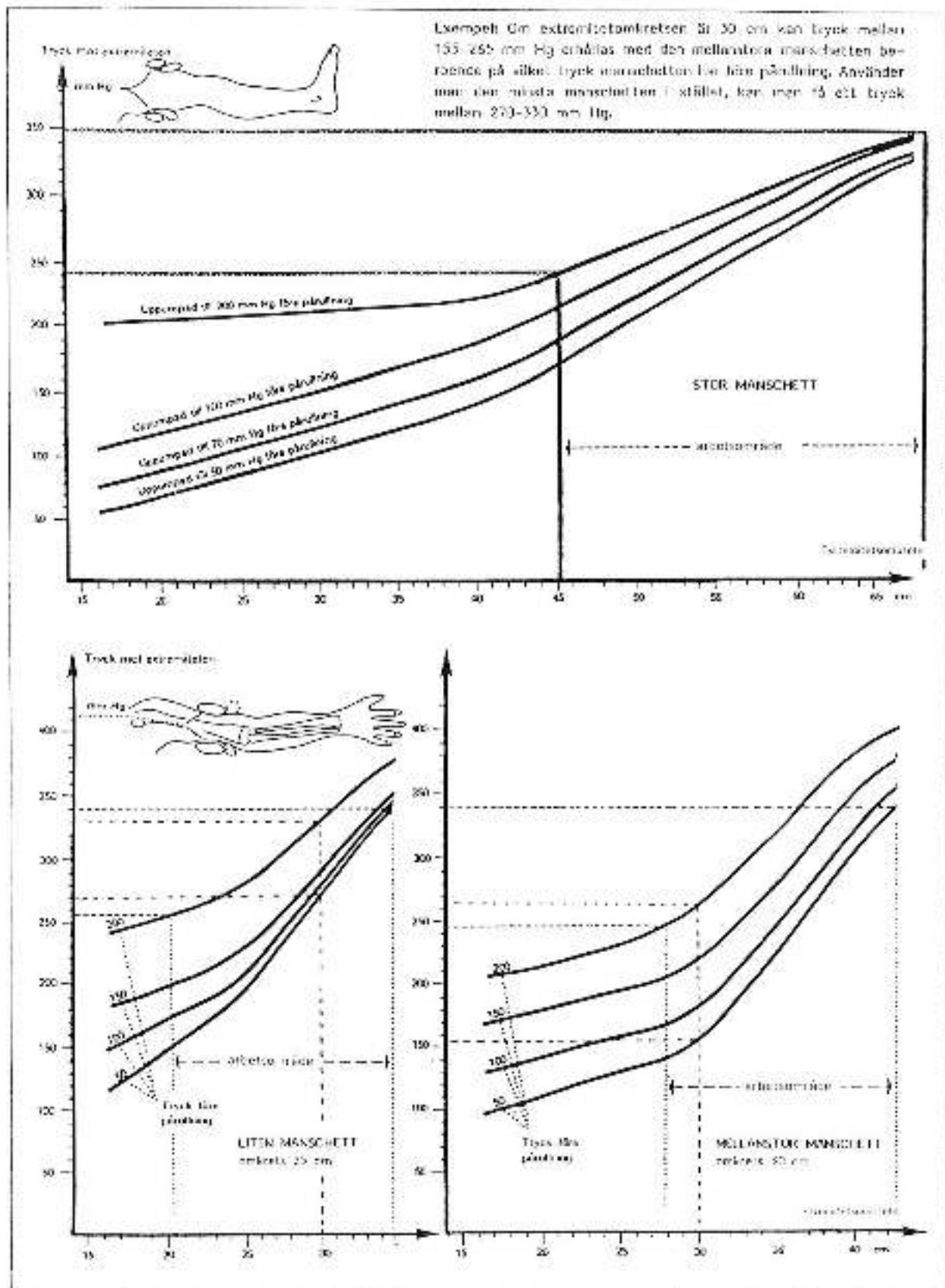
FILMBEDÖMNING

Juryn															
Bäst:	★ = 7 poäng														
Sämst:	☹ = 3 poäng														
tom 1988-11-07		Gunnar Berggren Frilans	Sig Blomman Chaplin	Månen Blomkvist Frilans	Sven Ljung Expressen	Ingemar Engström Söndags Tidning	Hans Erik Fjærli Dagens Nyheter	Henry Lundström Sundsvalla Tidning	Lino Orlén Norra Tidsningen	Göran E. Olsson Arbstat	Ignas Scheynius Fjärden	Jürgen Schmidt Aftonbladet	Kaj Wickström Smålandsvännen	Medeltal	
Kommissarie X Aleksandr Askoldov (88-10-14) Sandrews		★	4	6	6	6	6	★	★	★	★	★		6,4	
Önketridet Tangiz Atulacze (88-09-09) Puffin		6			5	6	6			6	5			5,7	
Dear America Bill Couturie (88-09-09) Sueda		5			5	5	5		4		6			5,0	
Mjökupparer Shyam Benegal (88-10-07) Folkets Bio		5	6		4	4		5	5					4,8	
Bird Clint Eastwood (88-10-21) Warner Bros		5	4	3	5	6	3	5	6	5	5	4	4	4,7	
Milagro Robert Redford (88-09-09) UIP					5	5		5	4	3	4		4	4,4	
Hälsningsvården Xia Jing (88-10-28) Filminst		3			5	6		4	4		4			4,3	
Sammy & Rosie Stephen Frears (88-09-30) Filminst		4	5	3	3	5			5	4	5			4,3	
Så går ett år Ebbe Gilbo m fl (88-09-23) Filminst		4			5	5					3			4,3	
Regl Andrej Tarkovskij Michal Leszczynski (88-09-23) Filminst		3			4	5	5				4	4		4,2	
Midnight Run Martin Brest (88-11-04) UIP		2		5		5		5	5	4	3			4,1	
En byråkrats död Tomás Gutiérrez Alca (88-10-21) Filminst				5	2	5		4						4,0	
Kristi sista frestelse Martin Scorsese (88-09-30) UIP		3		6	4	6	3	6	4	2	3	2	5	4,0	
Polarna på Camp Biloxi Mike Nichols (88-10-21) UIP			5			5			3		2			3,8	
Beatrice Bertrand Tavernier (88-10-07) Sonet					5	5			4	4	3	2	2	3,6	
Calors Dennis Hopper (88-09-09) SF		4			2	5		4	3	3	3		3	3,4	
Korpens skugga Håkan Gunnarsson (88-10-28) Sandrews		1	☹	3		5	2	6	4	4	5	4		3,4	
Helsinki-Napoli all night long Mika Kaurismäki (88-11-04) Filminst			3	2	2	6	2				4	3		3,1	
"Blaka dödens minut" Bob Fosse (88-10-14) Sandrews				6	2			3	2	4	2		2	3,0	
"Good morning, Vietnam" Barry Levinson (88-10-07) Warner Bros		☹		3	4	5		4	3	3	3	3	2	3,0	
Cap James B Harris (88-09-09) Sueda						4		2	3	4	1			2,8	
Vänner för alltid Stefan Hantzelman (88-09-09) Filminst		3			2			4	2	3	3			2,8	
En ny chans Alan Alda (88-09-10) UIP					3	4		2	2	3	2		3	2,7	
Två systrar för mycket Jim Abrahams (88-09-23) Warner Bros				3	3	2		2	3	3	3		2	2,6	
Die Hard John McTiernan (88-09-30) Fox		☹	2	3	2	3		3	1	3	4		1	2,2	
En prins i New York John Landis (88-10-21) UIP				1		4	1	2	3	3	2	2	2	2,2	
Heta nyheter Ted Kotcheff (88-09-09) PÅnberg				3	4	2		2	1	2	☹		2	2,0	
Presidio brottsplatsen Peter Hyams (88-10-07) UIP		2	2	2	2	1		2	3	2	2			2,0	
Sweetwater Lasse Glomm (88-09-23) Filminst					3	2	☹			2	2			1,8	
Tjejen som föll överbord Garry Marshall (88-10-23) UIP				2				2		2	1			1,8	
China Girl Abel Ferrara (88-09-09) PÅnberg					1	1		2	2		1			1,4	
Det stora blå Luc Besson (88-09-30) Fox		☹			2	2	☹	1	1	3	3	1		1,4	

12 olika filmrecensenters poängsättning av 32 filmer hösten 1988. Regissör och filmbolag för respektive film.

3. Mellan vilka två filmer skulle *Bleka dödens minut* ha hamnat om inte Mårten Blomkvist hade betygsatt den?
- A *Good morning, Vietnam* och *Cop*
 - B *Two sisters for mycket* och *Die Hard*
 - C *Presidio brottsplatsen* och *Sweetwater*
 - D *Korpens skugga* och *Helsinki-Napoli all night long*
 - E *En prins i New York* och *Hela nyheter*
4. Vilket filmbolag har den största differensen i medelpoäng mellan sin bästa och sämsta film på jurylistan?
- A Succé
 - B Sandrews
 - C UIP
 - D Warner Bros
 - E Filminstitutet

RULLMANSCHETTEN - HJÄLPMEDEL VID ANLÄGGANDE OCH BIBEHÅLLANDE AV BLODTOMT FÄLT

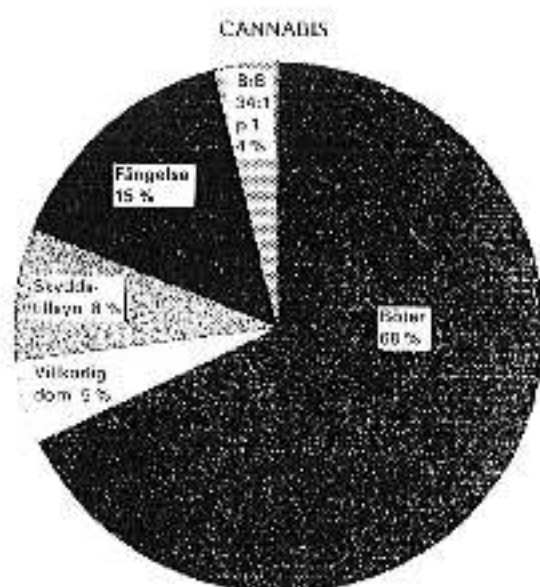

Diagrammen visar hur trycket mot en extremitet vid användande av rullmanschett be-
stämms av manschettens storlek och elasticitet, trycket i manschettens lör pårlullning
samt extremitetens omkrets.

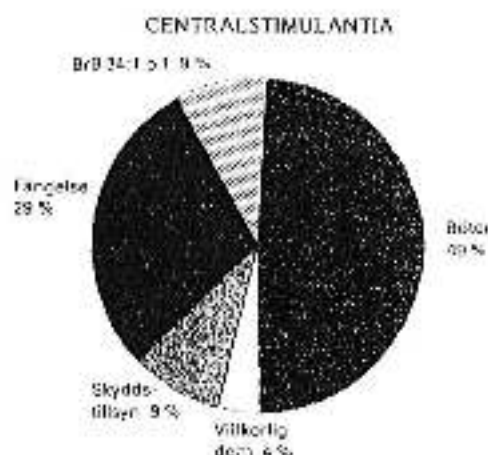
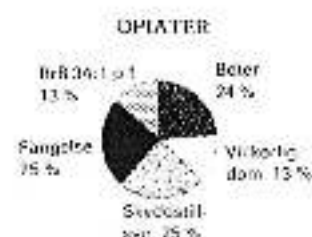
5. Vilket tryck ger en manschett som pumpats upp till 100 mm Hg före pårullning, om den rullas på ett ben som är 45 respektive 60 cm i omkrets?
- A 110 respektive 270 mm Hg
 - B 160 respektive 280 mm Hg
 - C 210 respektive 300 mm Hg
 - D 240 respektive 300 mm Hg
 - E 240 respektive 350 mm Hg
6. Vilken manschett och vilket tryck före pårullning har använts, om man erhåller ett tryck på ungefär 290 mm Hg på en extremitet vars omkrets är 33 cm?
- A Liten manschett med 50 mm Hg före pårullning
 - B Liten manschett med 150 mm Hg före pårullning
 - C Mellanstor manschett med 50 mm Hg före pårullning
 - D Mellanstor manschett med 200 mm Hg före pårullning
 - E Stor manschett med 200 mm Hg före pårullning

STRAFF FÖR NARKOTIKABROTT

Straffföreläggande för innehav av cannabis, centralstimulantia och opiater 1985.

Br B 34:1 p. 1 - Brottsboken 34 kapitlet 1 paragrafen punkten 1. Brotten gäller enbart brott mot narkotikastiftelserna. Straffen som redovisas kan vara ett eller flera brott.

För narkotikabrott lagförda personer, 1975-1985, efter medel¹ och viktclass².

Medel och mängd	1975	1976	1977	1978	1979	1980	1981	1982	1983	1984	1985	Index 1985 (1975=100)
Cannabis												
liten/ringa	748	362	888	1 192	1 305	2 342	3 216	3 322	3 000	2 458	2 285	305
medelstor	704	522	683	872	840	1 310	1 959	1 799	1 403	1 337	1 076	153
stor	212	185	185	136	265	361	319	285	223	234	200	96
Summa	1 664	1 469	1 756	2 240	2 410	4 013	5 474	5 406	4 626	4 029	3 561	214
Centralstimulantia												
liten/ringa	541	805	688	571	456	752	928	1 126	1 025	901	983	182
medelstor	531	591	595	279	379	464	585	710	588	580	604	131
stor	69	94	170	89	157	58	102	125	106	113	199	284
Summa	1 141	1 488	1 453	939	992	1 274	1 615	1 961	1 715	1 599	1 876	164
Opiater												
liten/ringa	76	117	121	208	178	331	321	229	202	152	208	267
medelstor	32	54	64	71	50	92	151	109	80	59	52	194
Summa	110	171	205	279	228	423	475	338	282	211	270	245
Samtliga domar och straff-förelägganden	2 601	2 688	2 994	3 166	3 315	5 219	6 808	6 926	5 991	5 341	5 246	202

1) Hallucinogener, sömn- och rogivande medel som redovisas inte här.

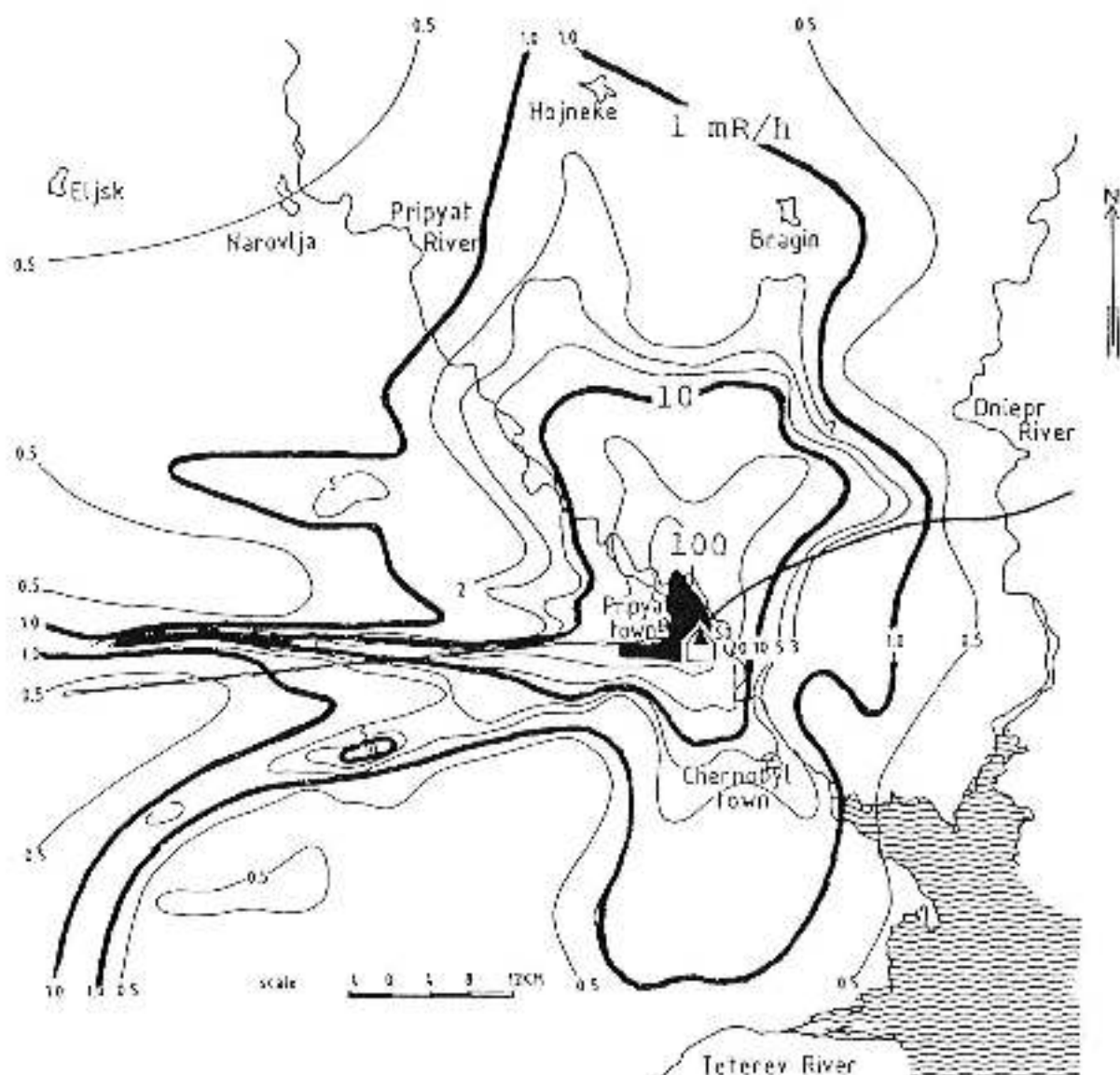
2) Viktklasserna för de olika medlen har definierats på följande sätt. Klassgränserna följer angivningarna i konstakternas bedömning av »ringa», »normal» och »grava» brott.

Medel	Viktclass (gram)		
	liten/ringa	medelstor	stor
Cannabis	-25	26-1000	1001-
Centralstimulantia	-5	6-250	251-
Opiater	-	-25	26-

Källa: SCB, Rättsstatistisk Årsbok 1986, s 136 o 140.

7. För vilket narkotikabrott har antalet lagförda personer ökat mest procentuellt sett under perioden 1975-1985?
- A Stor mängd opiater
 - B Medelstor mängd opiater
 - C Stor mängd centralstimulantia
 - D Liten/ringa mängd centralstimulantia
 - E Liten/ringa mängd cannabis
8. Ungefär hur många personer dömdes 1985 till böter för innehav av cannabis?
- A 1 500
 - B 2 500
 - C 3 500
 - D 4 000
 - E 5 000

KONSEKVENSER AV TJERNOBYLOLYCKAN 26 APRIL 1986

Expositionsraten till följd av gammastrålning från marken runt Tjernobyl den 29 maj. De kraftigaste kurvorna markerar 1 och 10 mR/h (dvs 1 000 och 10 000 μ R/h). Det svarta området kring kärnkraftverket, $\blacktriangle$, hade expositionsrate överstigande 100 mR/h.

Mängden strålning som finns på en plats kan mätas med hjälp av en jonkammare. Denna mäter strålningens förmåga att jonisera luft och göra den elektriskt ledande. Den grad till vilken strålningen joniserar luft kallas exposition.

Expositionsrate = Exposition per tidsenhet
 Anges i milliröntgen per timme = mR/h
 och mikroröntgen per timme = μ R/h
 m = tusendel
 μ = miljondel

Stråldoser, som befolkningen i närområdet runt Tjernobyl uppges ha fått innan den evakuerades. Pripyat, ett samhälle på 4-5 km avstånd från kärnkraftverket, evakuerades den 27 april, övriga orter efter några dygn.

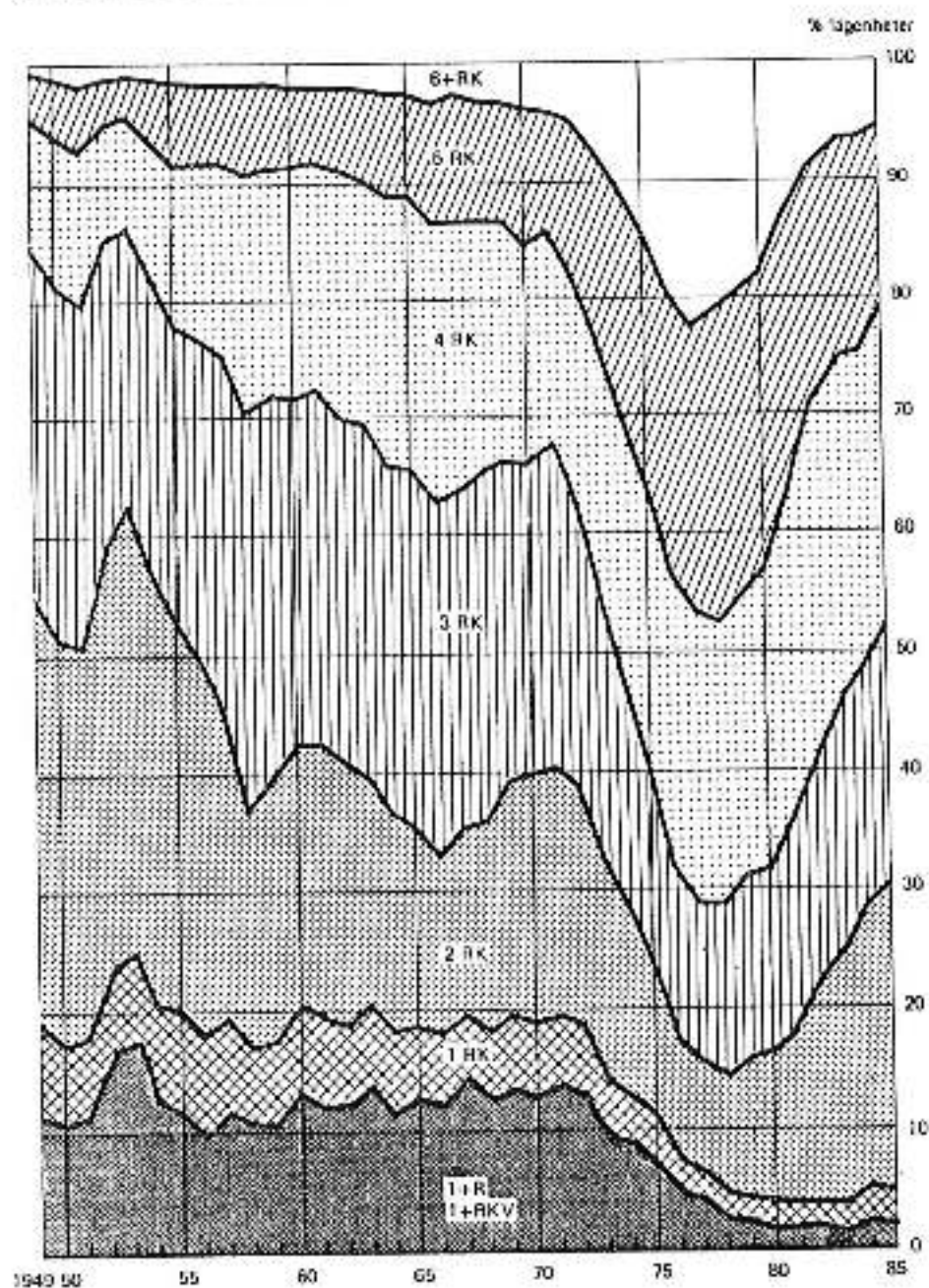
Avståndsområde km	Antal orter	Antal pers. (1000-tal)	Medeldos mSv	Kollektivdos man.Sv
PRIPYAT	1	45	33	1500
3 - 7	5	7,0	540	3800
7 - 10	4	9,0	460	4100
10 - 15	10	8,2	350	2900
15 - 20	16	11,6	52	600
20 - 25	20	14,9	60	900
25 - 30	16	39,2	46	1800
Totalt	72	135	120	16000

Stråldos = den energi per massenhet som upptas i kroppen. Anges i joule/kg = sievert (Sv)
0,001 Sv = 1 mSv
Kollektiv stråldos = produkten av antalet bestrålade personer och deras genomsnittliga stråldos. Anges i man.sievert = man.Sv

Källor: Statens livsmedelsverk, Lindell, B., Strålnaker och Tjernobylolyckan. Vår färd, volym 38, 1986, s 175-176.

9. Vilken expositionsrät hade de människor, som bodde 16 km norr om kraftverket utsatts för, och hur stor var den medelstråldos de fått?
- A 50 - 100 mR/h och 460 mSv
B 20 - 50 mR/h och 350 mSv
C 10 - 20 mR/h och 52 mSv
D 5 - 10 mR/h och 60 mSv
E 3 - 5 mR/h och 46 mSv
10. Vilken var expositionsraten i Chernobyl town respektive vid Pripyat Rivers mynning i Kiev-reservoiren den 29 maj 1986?
- A 5 respektive 1 mR/h
B 5 respektive 3 mR/h
C 10 respektive 3 mR/h
D 10 respektive 5 mR/h
E 20 respektive 10 mR/h

NYPRODUCERADE LÄGENHETER ÅREN 1949-1985

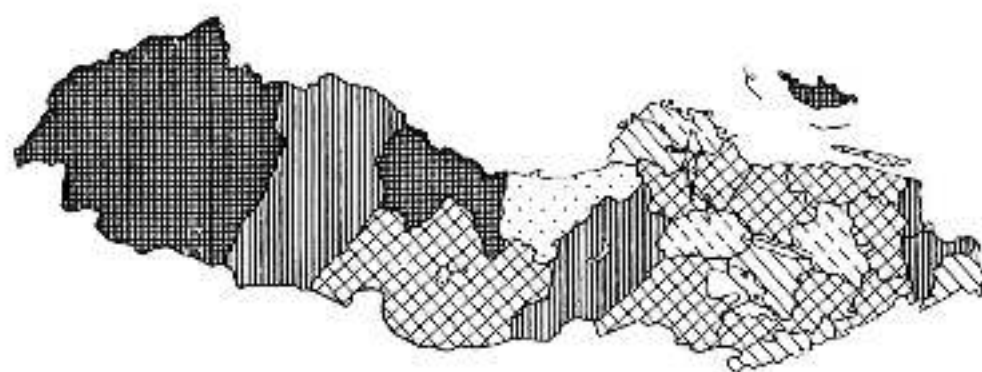
Lägenheter i samtliga nyproducerade hus åren 1949-1985
uppdelade efter lägenhetstyper. Procent

- 1+R = Lägenhet med ett eller flera rum utan kök eller kökshörn t ex studentrum
- 1+RKV = Lägenhet med ett eller flera rum samt kökshörn
- 1 RK = Lägenhet med ett rum och kök

11. Vilket år hade lägenhetstypen 3 rum och kök sin största andel av nyproduktionen?
- A 1966
 - B 1965
 - C 1961
 - D 1959
 - E 1958
12. Ungefär hur stor andel av samtliga nyproducerade lägenheter utgjorde lägenhetstypen 2 rum och kök 1953 respektive 1978?
- A 10 respektive 37 procent
 - B 14 respektive 62 procent
 - C 25 respektive 4 procent
 - D 37 respektive 10 procent
 - E 62 respektive 14 procent

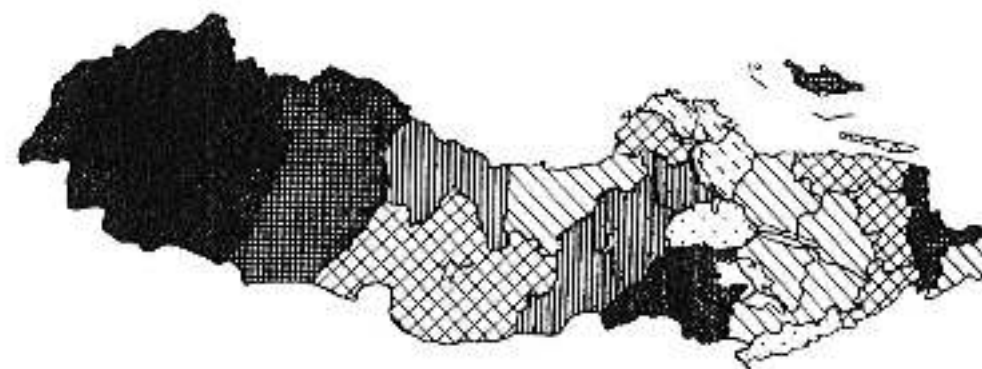
REGIONALA SKILLNADER I HUSHÄLLENS LIVSMEDELSINKÖP

Regionala skillnader i inköp av matvaror mätt i kronor per hushåll 1978. Riksgenomsnittet per år och hushåll = Index 100

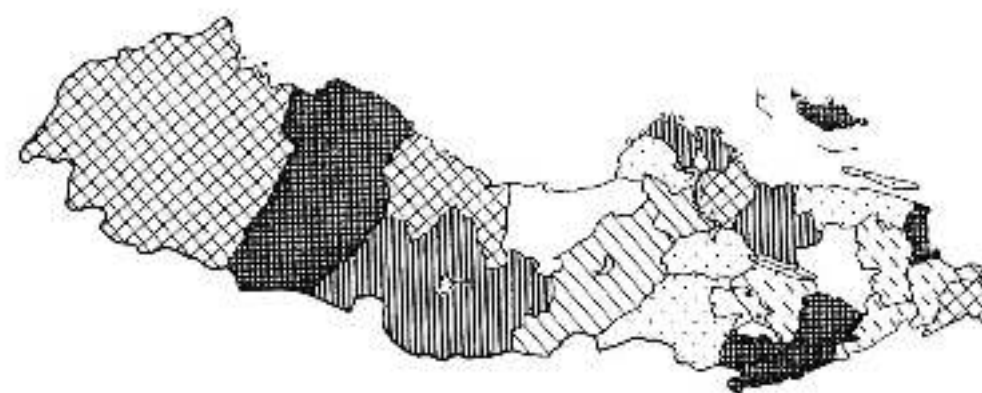
Alla matvaror:

Riksgenomsnitt
10 300 kr/år och
hushåll

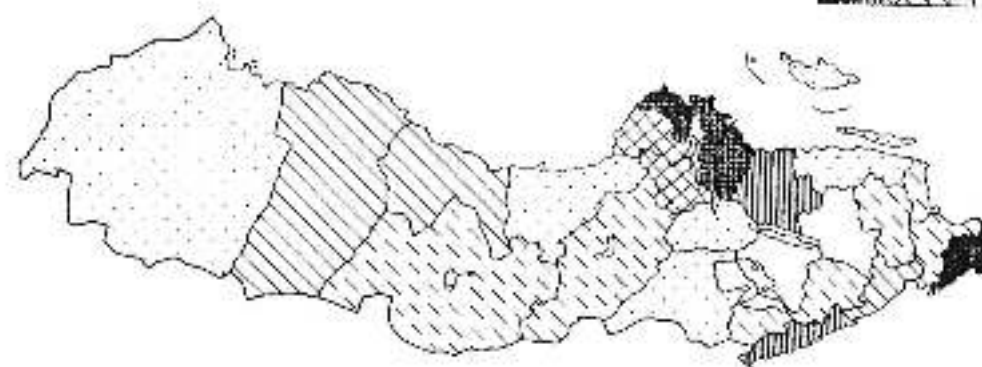
Köttprodukter:

Riksgenomsnitt
2 575 kr/år och
hushåll

Fiskprodukter:

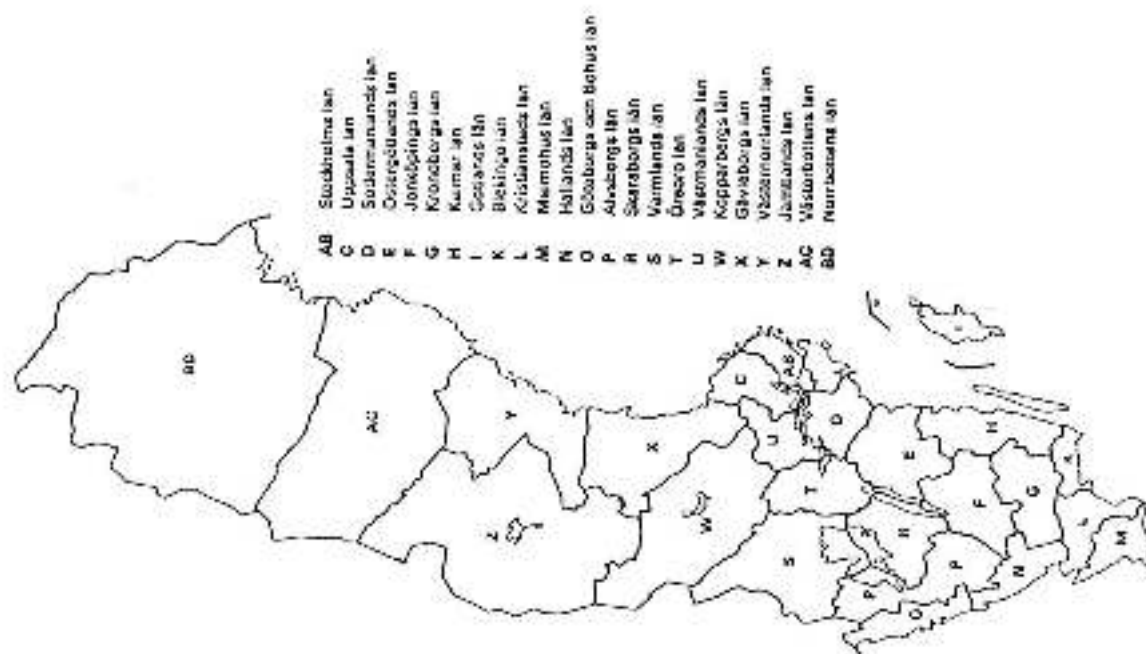
Riksgenomsnitt
643 kr/år och
hushåll

Örtinsaker:

Riksgenomsnitt
668 kr/år och
hushåll

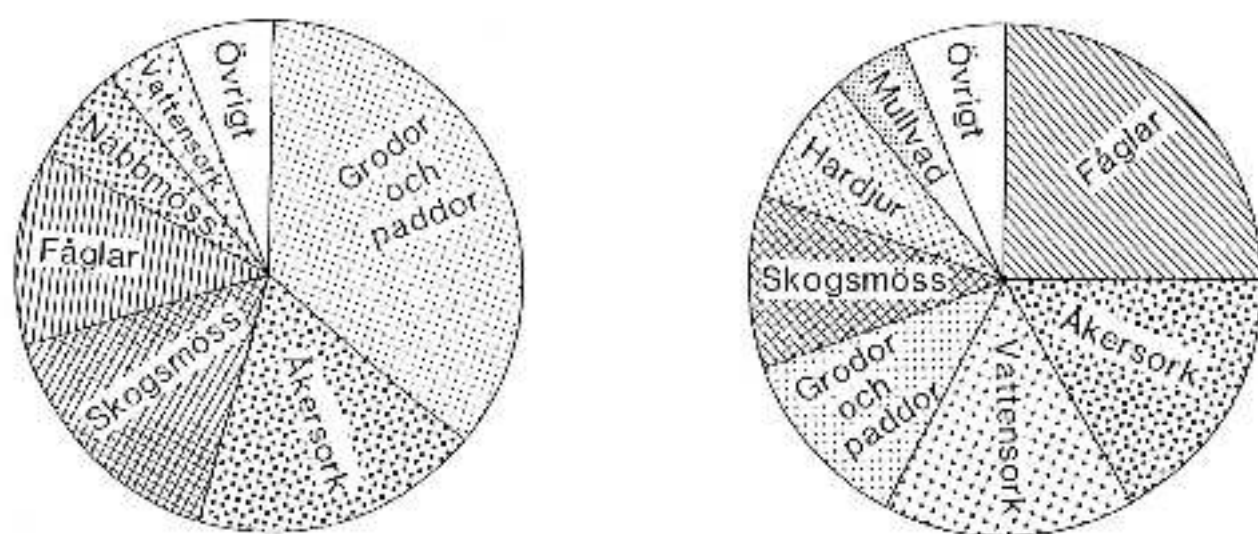
13. Vilket län hade en genomsnittlig årskostnad för matinköp på ungefär 8 800 kr per hushåll 1978?

- A Gävleborgs län
- B Uppsala län
- C Stockholms län
- D Jönköpings län
- E Malmöhus län

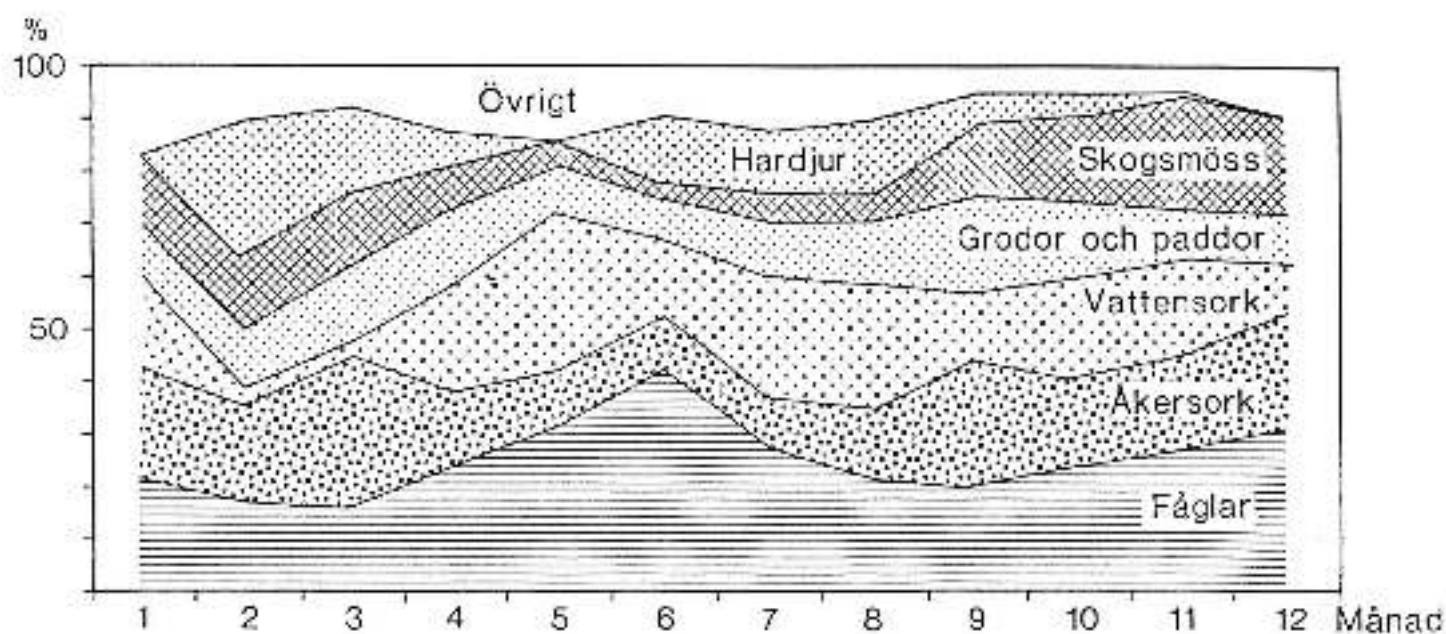
14. Ungefär hur stor årskostnad hade man per hushåll för inköp av grönsaker i Örebro län 1978?

- A - 533 kronor
- B 534 - 600 kronor
- C 601 - 634 kronor
- D 635 - 667 kronor
- E 668 - 701 kronor

KATTUGGLANS BYTESVAL UR OLIKA PERSPEKTIV

Kattugglans genomsnittliga bytesval på Revingefältet, 20 km öster om Lund, under 1975 (1 042 byten). Figuren till vänster visar fördelningen av bytesindividerna och figuren till höger visar fördelningen av bytesvikten.

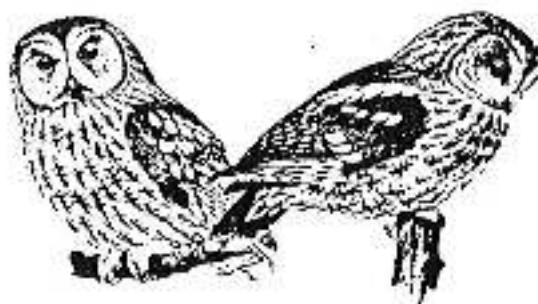
Bytesvalets månatliga variation under 1975 (bytesvikt) hos Revingefältets kattugglor.

15. Vid vilken tidpunkt under 1975 bestod kattugglans föda av cirka 20 procent åkersork och cirka 25 procent hardjur?

A Slutet av januari
B Mitten av februari
C Mitten av mars
D Mitten av augusti
F Slutet av september

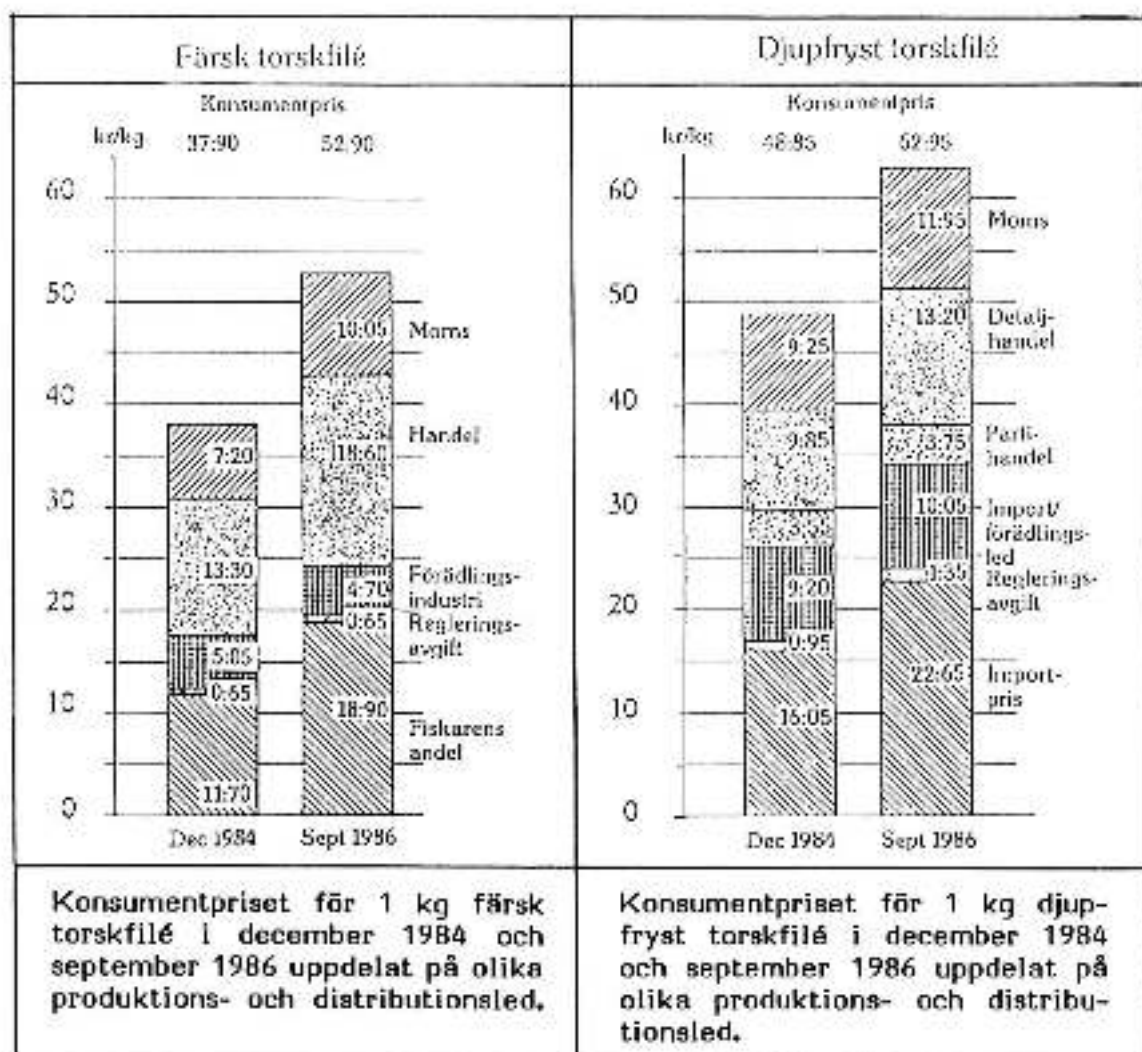
16. Antalet byten för Revingefältets kattugglor bestod 1975 till ungefär 55 procent av grodor och paddor. Ungefär hur stor andel av byteavikten svarade denna katteruri för?

A $1/3$
B $1/4$
C $1/5$
D $1/10$
E $1/20$

Källor: Brown, B. & Singer, A. Alla Europas fåglar i färg, Albert Bonniers Förlag, Stockholm 1971, s. 177.

FISKPRODUKTEN TORSKFILE

17. Jämför handeln del av konsumentpriset i september 1986 för färsk torskfilé med motsvarande för djupfrost torskfilé. Hur stor var skillnaden i kronor räknat?
- A Handeln fick 1,65 kr mer per kg för färsk än för djupfrost torskfilé.
 - B Handeln fick 1,65 kr mindre per kg för färsk än för djupfrost torskfilé.
 - C Handeln fick 3,45 kr mer per kg för färsk än för djupfrost torskfilé.
 - D Handeln fick 3,45 kr mindre per kg för färsk än för djupfrost torskfilé.
 - E Handeln fick 5,40 kr mer per kg för färsk än för djupfrost torskfilé.
18. Ungefär hur stor andel av konsumentpriset för färsk torskfilé fick fiskaren för sin fångst i december 1984 respektive i september 1986?
- A 15 respektive 25 procent
 - B 20 respektive 25 procent
 - C 20 respektive 30 procent
 - D 30 respektive 25 procent
 - E 30 respektive 35 procent

ÅTERSTÅENDE MEDELLIVSLÄNGD I SVERIGE

Återstående medellivslängd vid födelsen, vid 1 års ålder, vid 15 års ålder samt vid uppnådda 50 och 65 år, åren 1851-1980.

År	0 år		1 år		15 år		50 år		65 år	
	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv	M	Kv
1851-1860	40,5	44,4	47,0	50,3	42,9	45,9	18,5	20,2	10,0	10,8
1861-1870	42,8	46,4	49,3	52,3	45,9	47,8	19,4	21,2	10,4	11,4
1871-1880	45,3	48,6	51,5	54,1	46,3	49,0	20,8	22,6	11,2	12,2
1881-1890	48,6	51,5	54,1	56,7	48,3	50,3	21,9	23,6	12,0	12,9
1891-1900	50,9	53,6	56,3	58,0	48,3	50,6	23,4	24,0	12,2	13,1
1901-1910	54,5	57,0	59,1	60,0	49,8	51,5	23,2	24,7	12,8	13,7
1911-1920	55,6	58,4	59,2	61,2	49,1	51,1	23,4	24,8	12,8	13,7
1921-1930	61,0	63,2	64,2	65,5	52,7	53,9	24,2	25,1	13,2	13,9
1931-1940	63,8	66,1	66,2	67,8	53,9	55,3	24,1	25,1	13,1	13,6
1941-1950	68,1	70,7	69,2	71,3	56,3	58,2	25,0	26,3	13,6	14,3
1951-1960	70,9	74,1	71,4	74,3	58,0	60,3	25,5	27,5	13,9	15,0
1961-1965	71,6	75,7	71,8	75,7	58,3	62,1	26,7	28,6	13,9	15,8
1966-1970	71,9	76,6	71,9	76,4	58,3	62,3	25,8	29,2	14,0	16,4
1971-1975	72,1	77,7	71,9	77,3	58,3	63,6	25,8	30,1	14,0	17,2
1976-1980	72,4	78,5	72,1	78,0	58,4	64,3	25,8	30,7	14,1	17,7

Källa: SCB, Levnadsförhållanden, nr 33, Översikt. Perspektiv på välfärden 1982, s 199.

19. Vilken tidsperiod avses?

Medellivslängden för nyfödda pojkar ökar med 5,4 år och för nyfödda flickor med 4,8 år,

- A 1851-1860 -- 1861-1870
- B 1891-1900 -- 1901-1910
- C 1901-1910 -- 1911-1920
- D 1911-1920 -- 1921-1930
- E 1931-1940 -- 1941-1950

20. Vilken var medellivslängden för flickor som var 15 år under perioden 1861-70 och vilken medellivslängd har beräknats för flickor som var 15 år under perioden 1966-70?

- A 44,9 år och 58,3 år
- B 47,0 år och 50,3 år
- C 59,9 år och 73,3 år
- D 62,8 år och 77,7 år
- E 64,0 år och 77,7 år

PROVET ÄR SLUT. OM DU HAR TID ÖVER, GÅ TILLBAKA OCH KONTROLLERA DINA SVAR.

Delprov 1: ORD

1	D	11	B	21	E
2	D	12	C	22	D
3	D	13	D	23	B
4	E	14	B	24	C
5	B	15	A	25	B
6	A	16	A	26	A
7	C	17	B	27	C
8	E	18	A	28	E
9	E	19	C	29	E
10	A	20	B	30	B

Delprov 2: NOG

1	C	11	A
2	B	12	E
3	D	13	E
4	D	14	D
5	E	15	C
6	B	16	A
7	E	17	A
8	D	18	C
9	C	19	E
10	C	20	D

Delprov 3: LÄS

1	D	11	C	21	A
2	C	12	D	22	B
3	D	13	C	23	B
4	B	14	B	24	D
5	D	15	A		
6	B	16	D		
7	B	17	A		
8	A	18	B		
9	D	19	C		
10	B	20	A		

Delprov 4: DTK

1	C	11	E
2	C	12	D
3	B	13	A
4	B	14	B
5	C	15	B
6	D	16	D
7	E	17	A
8	B	18	E
9	C	19	D
10	A	20	D

Delprov 5: AO

1	D	11	D	21	C
2	B	12	C	22	B
3	D	13	A	23	A
4	B	14	D	24	D
5	A	15	B	25	B
6	C	16	D	26	C
7	A	17	B	27	A
8	C	18	C	28	D
9	B	19	B	29	C
10	C	20	A	30	A

Delprov 6: STUF

1	D	11	A
2	C	12	D
3	A	13	A
4	B	14	C
5	C	15	A
6	C	16	E
7	D	17	B
8	C	18	E
9	E	19	A
10	C	20	C

HÖGSKOLEPROVET - FACIT

1989-10-28

Vad händer efter provdagen?

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Resultatbesked kommer att skickas ut under 4:e veckan efter provdagen. Information om provresultat kan inte lämnas före denna tidpunkt.

OBSERVERA!

Resultatbeskedet kommer att skickas till den adress som Du angivit i svarshäftet. Om Du vill ha beskedet skickat till någon annan adress skall Du omedelbart - med uppgift om personnummer - meddela detta till Högskoleprovet, Pedagogiska institutionen, Umeå universitet, 901 87 Umeå, telefon 090-16 62 20.

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Efter provets genomförande skickas samtliga svarshäften till en registreringscentral där alla uppgifter registreras på databärande media.

Varje svarshäfte registreras två gånger av två personer oberoende av varandra. Vid den andra registreringen kontrolleras med hjälp av dator att samma tecken registrerats som vid första tillfället. Detta förfaringssätt garanterar största möjliga säkerhet vid registreringen av provdeltagarnas uppgifter.

När samtliga svar registrerats rättas proven via dator och den enskilde provdeltagaren får information om sitt provresultat i form av datapost. Detta innebär att namn, adress och provresultat skrivs ut på speciella resultatbesked, vilka automatiskt försluts och distribueras via posten.

*Kom ihåg att resultatbeskedet är en originalhandling som Du skall be-
hålla. Använd därför alltid kopior av resultatbeskedet i Dina ansöknings-
handlingar.*

HUR GÖRS NORMERINGEN?

Högskoleprovet består av sex delprov som tillsammans innehåller 144 uppgifter. Vid rättningen ges en poäng för varje korrekt svar och 0 poäng för felaktigt eller utelämnat svar. Vart och ett av resultaten på delproven (och de enskilda uppgifterna) läggs sedan samman till en totalpoäng (råpoäng).

Efter rättningen av samtliga prov överförs varje deltagares provpoäng (=råpoäng mellan 0 - 144) till en s k normerad poäng, som ligger i intervallet 0,0 - 2,0. Syftet med normeringen är att uppnå jämförbara (likvärdiga) prov från år till år. För ändamålet konstrueras särskilda normtabeller, ur vilka kan utläsas hur råpoängen är relaterad till normpoängen. Översättningen till normerad poäng görs så att det alltid är lika "lätt" eller "svårt" att få en viss poäng - oavsett vilka som deltagit vid det enskilda provtillfället.

Vidare föreskriver reglerna att provresultatet skall vara giltigt i två år vilket innebär att det vid samma ansökningstillfälle kan finnas sökande som deltagit i Högskoleprovet vid olika tillfällen. Också av denna anledning är det viktigt att poängen är jämförbara. Observera att den råpoäng som behövs för att få en viss normerad poäng kan variera något, dock ej mer än ett par poäng, från år till år. Detta beror på att Högskoleprovets svårighetsgrad kan variera något, bl a till följd av att utprövningsgruppen i prestationshänseende kan variera något från ett tillfälle till ett annat. Sådana skillnader i svårighetsgrad korrigeras sålunda med hjälp av den normerade poängen.

Den som fått en normerad poäng i närheten av 2,0 tillhör de bästa, ett provresultat omkring 0,9 - 1,0 är genomsnittligt, medan ett resultat under 0,9 ligger under genomsnittet. Den normerade poängfördelningen kan alltså sägas vara normalfördelad, där knappt en tredjedel av provtagarna ligger i intervallet 0,8 - 1,1 medan ett lågtal får den lägsta (0,0) respektive den högsta (2,0) normerade poängen.